Зи Iэужьхэр мыкIуэдыжын хэкулI гъуэзэджэ

2-нэ нап.

Зи насыпым и гъукIэ

3-нэ нап.

«Экологие» - «ПсэупIэ» - «ХэщIапIэ»

3-нэ нап.

«Театр» зи фIэщыгъэ дуней телъыджэ

4-нэ нап.

ФИФI ФЫМЫГЪЭПУД, ФИ IЕЙ ФЫМЫГЪЭПЩКIУ

АДЫГЭ ПСАЛЪЭ

1924 ГЪЭ ЛЪАНДЭРЭ КЪЫДОКI

АДЫГСКОЕ СЛОВО

КъБР-м И ПАРЛАМЕНТЫМРЭ ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ГАЗЕТ
ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КБР

№53 (24.335) • 2022 гъэм накъыгъэм (майм) и 13, мэрем • Тхьэмахуэм щэ къыдокI • И уасэр зы тумэнщ

«ЩыкIухэм дакъыхуоджэ зауэм теухуауэ...»

4-нэ нап.

КъБР-м и Iэтащхьэмрэ Правительствэмрэ я пресс-IуэхущIапIэм къызэритамкIэ

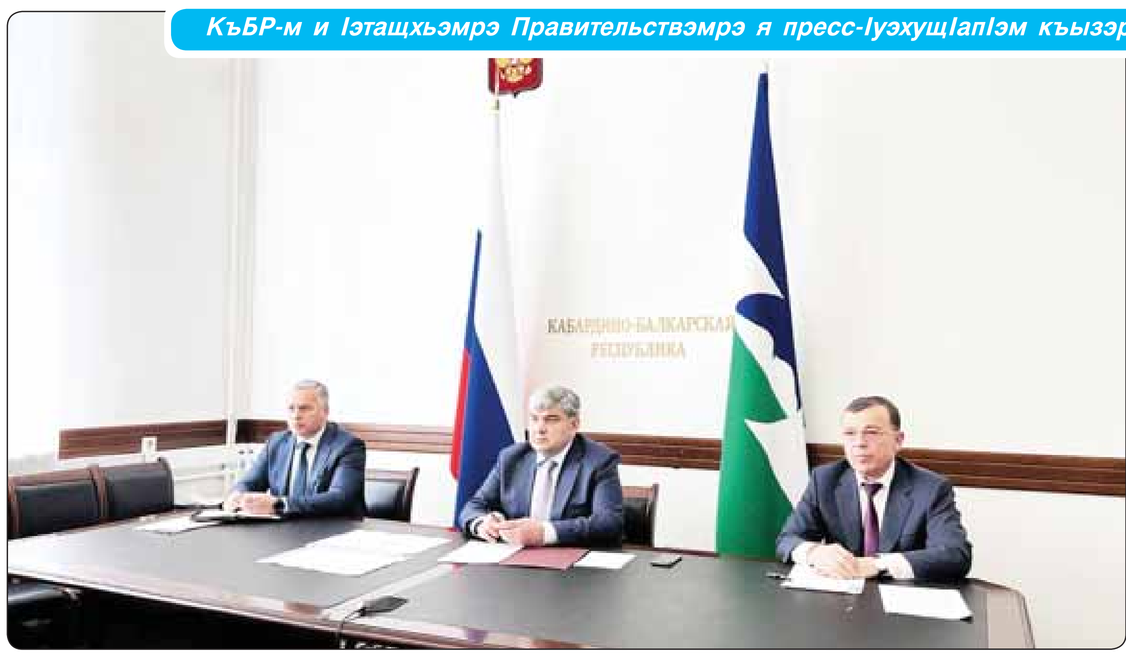

ЩIыналъэ пэрытхэм халъытэ

Урысейм и Правительствэм ЩIыналъэ зыужьыныгъэмкIэ и комиссэм и президиумым и зи чэзу зэIущIэм КъБР-м и Iэтащхьэ КIуэкIуэ Казбек дыгъуасэ хэтащ. Селектор жыпхъэм иту къызэрагъэпэща лэжьыгъэр иригъэкIуэкIащ УФ-м и Правительствэм и УнафэщIым и къуэдзэ Хуснуллин Марат.

ДИ РЕСПУБЛИКЭМ и пашэм зэIущIэм хэтахэм я пащхьэ ирилъхьащ, иджырей щытыкIэр къэлъытауэ, ди щIыналъэм лъэпкъ проектхэмрэ федеральнэ программэхэмрэ зэрыщагъэзащIэм теухуа хъыбар. Ди гуапэ зэрыхъущи, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэр халъытащ илъэсым и япэ мазищым а унэтIыныгъэхэмкIэ лэжьыгъэхэр ипэ иту щызэфIэзыгъэкI щIыналъэхэм. Илъэс блэкIам и иджырей лъэхъэнэм егъэпщэмэ, лъэпкъ проектхэмрэ федеральнэ программэхэмрэ нэхъыфIу, нэхъыбэу гъэзэщIа хъуащ, языныкъуэ лэжьыгъэхэмкIи нэгъабэрейм япэ ищащ.

УФ-м и Правительствэм и вице-премьерыр арэзы хъуащ лъэпкъ проектхэмрэ федеральнэ программэхэмрэ апхуэдэу ехъулIэныгъэкIэ щIыналъэм зэрыщагъэзащIэм.

2022 гъэм къриубыдэу а проектхэмрэ программэхэмрэ я лъабжьэу ди республикэм ухуэныгъэ е зэгъэпэщыжыныгъэ лэжьыгъэхэр щекIуэкIынущ объекти 100-м нэсым. Iуэхугъуэхэм хухахащ сом меларди 8,2-рэ. А мылъкум щыщу процент 23-м къиубыд лэжьыгъэхэр мы зэманым зэфIэкIащ. Языныкъуэ проектхэмкIэ процент 40-м къиубыд лэжьыгъэхэр ягъэзэщIащ.

- Ди республикэм къыхуаутIыпщащ Бахъсэн псызекIуапIэ бжьамий зэхэт щыухуэным хуэщIа мылъку. Абы ехьэлIа зэгурыIуэныгъэхэр едухылIащ УФ-м ФинансхэмкIэ, УхуэныгъэмкIэ и министерствэхэм, - жиIащ КIуэкIуэ Казбек. – Япэу къытхуаутIыпщащ сом мелуан 428-рэ. Апхуэдиз дыдэ Iуэхум хухахынущ къыкIэлъыкIуэ 2023 гъэми. Лэжьыгъэхэр йокIуэкI федеральнэ министерствэхэм я нэIэм щIэту, апхуэдэуи къэралыр зэрыт экономикэ щытыкIэри къэлъытауэ.

Гъуэгу ухуэныгъэм мы илъэсым хухахащ сом меларди 4-м щIигъу. Ди республикэм и Iэтащхьэм къызэрыхигъэщамкIэ, зыхуагъэувыжа пIалъэр къэмысу сыткIи зыхуей хуэзэу зэрагъэпэщыжынущ километри 170-рэ зи кIыхьагъ гъуэгухэр. ШыщхьэуIум и кIэухым апхуэдэ лэжьыгъэхэр псори зэфIэкIауэ щытынущ. Абы Iэмал къитынущ мыгъэрей планым нэгъуэщI гъуэгу лэжьыгъэхэри къызэщIрагъэубыдэну. КIуэкIуэм зэрыжиIамкIэ, ухуэныгъэхэм я проектхэр убзыхунымрэ аукционхэр егъэкIуэкIынымрэ зэманышхуэ трамыгъэкIуадэу, псынщIэу зэфIагъэкI. ЕтIанэгъэ зэлэжьыну я мурад гъуэгухэр шыщхьэуIум ирихьэлIэу убзыхуа хъунущ.

Гъуэгухэр егъэфIэкIуэным иужьрей лъэхъэнэм гулъытэ хэха зэригъуэтым и фIыгъэкIэ, нэхъ мащIэ хъуащ къэхъу автомобиль зэжьэхэуэхэм, насыпыншагъэхэм я бжыгъэхэр. Абыхэм хэщIащ, федеральнэ гъуэгухэр къапщтэмэ, процент 40-м нэскIэ, щIыналъэ гъуэгухэр къыупщытэмэ, процент 18,5-кIэ. Фигу къэдгъэкIыжынщи, гъуэгу лэжьыгъэхэм ахэр зэрызэрагъэпэщыжым къыдэкIуэу хохьэ лъэс зекIуапIэхэр ухуэныр, ахэр къэгъэнэхуныр, светофорхэмрэ гъуэгу дамыгъэхэмрэ гъэувыныр. КъБР-м и Iэтащхьэм и унафэм тету, километр 40-м щIигъу гъуэгухэр ягъэнэхунущ, республикэм и щIыпIэ дахэхэм, нэгузегъэужьыпIэхэм уахуэзышэхэри хэту.

- КъинэмыщIауэ, лэжьыгъэшхуэ щызэфIыдох егъэджэныгъэ унэтIыныгъэми, - жиIащ КIуэкIуэ Казбек. – Зэуэ доухуэ школи 10, зэгъэпэщыжыныгъэхэр щокIуэкI еджапIэ 29-м.

Апхуэдэу ефIакIуэ зэпыту, къыкIэрыху щымыIэу йокIуэкI псэупIэ унэхэм я ухуэныгъэри. Дызэрыт илъэсым и япэ мазищым къриубыдэу ятакIэщ метр зэбгъузэнатIэ мин 62-рэ къызэщIэзыубыдэ псэупIэ унэхэр. Ар процент 50-кIэ нэхъыбэщ, нэгъабэрей бжыгъэхэм нэхърэ. Абы къыдэкIуэу щIыналъэм щыхохъуэ ипотекэ кредит къэзыщтэхэм я бжыгъэр. Нэгъабэ и иджы хуэдэ пIалъэм еплъытмэ, ар хэхъуащ процентi 7,5-кIэ икIи сом мелард 28,2-рэ мэхъу.

- Лэжьыгъэхэр зэредгъэкIуэкI жыджэрагъым кIэрыхуркъым, - жиIащ КIуэкIуэ Казбек. - УнэтIыныгъэ псоми лэжьыгъэшхуэ къызэщIаубыдэ. Абыхэм экономикэми зрагъэужь, лэжьапIэ IэнатIэщIэхэри диIэ мэхъу.

ЗэIущIэр зэрекIуэкIам щытепсэлъыхьыжым, КIуэкIуэ Казбек телеграм-каналым щыжиIащ УФ-м и Президент Путин Владимир лъэпкъ проектхэмрэ федеральнэ программэхэмрэ гъэзэщIэным хуэунэтIауэ къигъэува къалэн псори нэсу, къызыхуэтыншэу зэрызэфIагъэкIынур.

ЩытыкIэр я нэIэ щIэтщ

«Урысей Федерацэм Экономикэ IуэхухэмрэкоронавирусузэрыцIалэмпэщIэтынымкIэ и Къэрал советым и лэжьакIуэ гупым и зэIущIэм дыщытепсэлъыхьащ санкцэхэр къыщыттракъуэзэ зэманым экономикэм зыщIэгъэкъуэнымкIэ щыIэ хэкIыпIэхэм», - щетх КъБР-м и Iэтащхьэ КIуэкIуэ Казбек телеграм-каналым.

СЕЛЕКТОР зэIущIэм я нэIэ щIэт IэнатIэхэм я Iуэху зыIутым щытепсэлъыхьащ УФ-м экономикэ зыужьыныгъэмкIэ и министр Решетников Максим, Бжыгъэр зи лъабжьэ зыужьыныгъэм, цIыхубэ зэпыщIэныгъэмрэ связымкIэ министр Шадаев Максут сымэ.

Собянин Сергей лэжьакIуэ гупым хэт къулыкъущIэхэр щигъэгъуэзащ худэчых зиIэ кредит Iуэхум епха программэхэм нэхъри зегъэубгъунымкIэ федеральнэ къулыкъущIапIэхэм къыхалъхьа хэкIыпIэхэм. Ахэр нэхъыбэу зэхьэлIар экономикэм и зыужьыныгъэм дежкIэ мыхьэнэшхуэ зиIэ транспортым, ухуэныгъэм, энергетикэм, мэкъумэш IэнатIэм епха предприятэхэрщ. Апхуэдэуи жиIащ худэчых зиIэ ипотекэм щхьэщатыкIыр нэхъ мащIэ зэращIар (процентi 9), мы илъэсым и етIуанэ, ещанэ мазищхэм техьа страховой взносхэр, сом мелун 1,6-рэ хъур, зы илъэскIэ зэрыщхьэщахар. Ар хьэрычэт Iуэхум зегъэужьынынымкIэ хэкIыпIэ хъарзынэ хъунущ. КъулыкъущIэхэр тепсэлъыхьащ инвестицэ проектхэр гъэзэщIэным, мэкъумэшхэкIхэр нэгъуэщI къэралхэм егъэшэным, урысей аэропортхэмрэ ИТ-IэнатIэхэмрэ зэрадэIэпыкъунум.

«Къэбэрдей-Балъкъэрым федеральнэ къулыкъущIапIэхэм къыщыхалъхьэ Iэмал псори къыщагъэсэбэп, - жиIащ КъБР-м и Iэтащхьэм – Экономикэмрэ предприятэ нэхъ лъэщхэмрэ я Iуэху зыIутым махуэ къэс зыщыдогъэгъуазэ, хэгъэгум щытыкIэр щызэпIэзэрытщ. А псоми кIэлъыплъ, зэзыгъэзахуэ оперативнэ штабхэр мэлажьэ».

Медицинэ IуэхущIапIэхэм ятеухуауэ

КъБР-м и Парламентым дыгъуасэ щытепсэлъыхьащ КъБР-м ФIэкIыпIэ зимыIэ медицинэ страхованэмкIэ и щIыналъэ фондым и бюджетыр 2021 гъэм зэрагъэзэщIам.

КъБР-м и Парламентым и УнафэщI **Егоровэ Татьянэ** зэIущIэр къыщызэIуихым, республикэм и медицинэ лэжьакIуэхэм фIыщIэ яхуищIащ коронавирусым зрамыгъэубгъуным зэрыпэщIэтам, адэкIи а Iуэхум зэрелэжьым папщIэ.

- ЗэрыфщIэщи, пандемием и зэранкIэ иужьрей илъэситIым КъБР-м и Парламентым мыпхуэдэ едэIуэныгъэхэр зэпэIэщIэу фIэкIа едгъэкIуэкIыну Iэмал диIакъым. Мы зэманым щытыкIэр зэпIэзэрыт зэрыхъужам къыхэкIыу, нобэрей зэIущIэм дыщызэхуэсым нэхъ къэтщтащ, - жиIащ Егоровэм. - КъБР-м ФIэкIыпIэ зимыIэ медицинэ страхованэмкIэ и щIыналъэ фондым и бюджетыр 2021 гъэм зэригъэзэщIам щхьэхуэу дытепсэлъыхьыныр щхьэусыгъуэ зэхуэмыдэхэм къыхэкIащ. Япэрауэ, медицинэм ехьэлIа гугъуехьхэм гулъытэ хэха хуэтщIыну, апхуэдэуи пандемием дыIууа нэужь, республикэм узыншагъэр хъумэнымкIэ и IэнатIэр зыхущыщIэу наIуэ къэхъуахэр зыхуэдэр къэдгъэлъэгъуэну дыхуейт. ЕтIуанэрауэ, медицинэ IуэхущIапIэхэм адэкIэ зэрызаужьынум, цIыхухэр хущхъуэкIэ къызэрызэрагъэпэщ Iэмалхэр зэредгъэфIэкIуэнум дегупсысыпхъэщ. Къыхэзгъэщыну сыхуейт 2021 гъэм фондым и бюджетым зэхъуэкIыныгъэхэр зэриIар. Хэхъуэмрэ къагъэсэбэпынумрэ зэхуэдэу сом меларди 10-рэ мелуан 264-рэ хъуну траухуами, илъэсым и хэхъуэр сом мелард 11-рэ мелуан 986-рэ хъуащ, къагъэсэбэпар - сом мелард 11-рэ мелуан 855-рэ. Абы щымыщу къагъэсэбэпа ахъшэр хуаутIыпщащ коронавирус узыфэм пэщIэтыным, гулъынтхуэ, лышх узыфэ зиIэхэр и чэзум къахутэу ахэр гъэхъужыным. КъищынэмыщIауэ, ФIэкIыпIэ зимыIэ медицинэ страхованэмкIэ щIыналъэ фондым и программэм къыдэкIуэу, республикэм мылъку хухех узыншагъэр хъумэнымкIэ IуэхущIапIэхэм зэрызаужьынум, ахэр зэгъэпэщыжыным, щIэхэр ухуэным, хущхъуэхэр къэщэхуным. Къэбгъэлъагъуэмэ, хущхъуэхэр къэщэхун къудейм 2021 гъэм текIуэдащ бюджетым щыщ сом мелуан 982,5-рэ. Абы щыщу сом мелуан 603-р хуэгъэкIуатэ зиIэ цIыхухэр хущхъуэкIэ къызэгъэпэщыным.

Егоровэм дыщIигъуащ медицинэм епхауэ къагъэлъагъуэ лъэпощхьэпохэм теухуауэ зэIущIэм къыщащтэ унафэр накъыгъэм и 26-м КъБР-м и Парламентым щекIуэкIыну зи чэзу зэIущIэм къызэрыщыхалъхьэнур.

ЗэIущIэм къыщыпсэлъащ КъБР-м ФIэкIыпIэ зимыIэ медицинэ страхованэмкIэ и щIыналъэ фондым и унафэщIым и къуэдзэ **Къуэжей Рустам**. Ар тепсэлъыхьащ фондыр зыдэлажьэ медицинэ IуэхущIапIэхэр зыхуэдэм, 2021 гъэм пандемием и зэманым къагъэсэбэпа Iэмалхэм, я хэхъуэмрэ къагъэсэбэпын хуеймрэ зэрызэхуагъэхъуам, нэгъуэщIхэми.

Фондым и бюджетыр 2021 гъэм зэригъэзэщIар къызэрапщытам теухуауэ къэпсэлъащ КъБР-м Къэзыпщытэ-къэзыбж и палатэм и унафэщI **КIасэ Динэ**.

КъБР-м узыншагъэр хъумэнымкIэ и министр **Къалэбатэ Рустам** жиIащ, 2020 гъэми хуэдэу, нэгъаби коронавирусым зэрызиубгъум къыхэкIыу щытыкIэр гугъуу зэрыщытар. Абы къыхигъэщащ коронавирус узыфэм щыпэщIэт зэманми лъэпкъ проектхэм къыщыгъэлъэгъуахэр ягъэзэщIэн зэрызэпамыгъэуар. Ар щхьэхуэу къытеувыIащ цIыхухэм ягъуэта медицинэ дэIэпыкъуныгъэр зыхуэдэми.

Къалэбатэм жиIащ компьютер томографиеу мин 58-м щIигъу 2021 гъэм зэращIар, а къэхутэныгъэхэр ФIэкIыпIэ зимыIэ медицинэ страхованэм и щIыналъэ фондым и бюджетым къызэрыхагъэкIар.

Министрым къызэрыхигъэщамкIэ, республикэм узыншагъэр хъумэнымкIэ и IэнатIэм IуэхущIапIэ 50 къызэщIеубыдэ, абы щыщу 38-р ОМС-м и фондым долажьэ.

Апхуэдэуи Къалэбатэм жиIащ узыфэ зэмылIэужьыгъуэ куэдым илIыкIхэм я бжыгъэр нэхъ мащIэ щIыным иужьрей илъэсипщIым республикэм зэрыщегугъыр. Абы къриkIуауэ къалъытэ республикэ травматологие центрым, щIыналъэ лъынтхуэ центрым, перинатальнэ центрым я лэжьыгъэр зэрефIэкIуар.

ЗэIущIэм я Iуэху зытетым, яIэ Iэмалхэм, мурадхэм теухуауэ къыщыпсэлъащ Iуащхьэмахуэ район сымаджэщым и дохутыр нэхъыщхьэм и къалэнхэр зыгъэзащIэ **Тилов Хабиббулах**, Прохладнэ къалэ округ, Прохладнэ район я сымаджэщхэм я дохутыр нэхъыщхьэ **Щомахуэ Зитэ**, Республикэ клиникэ сымаджэщым и щIыналъэ лъынтхуэ центрым и унафэщI **Къуэжей Заурбэч** сымэ.

БАГЪЭТЫР Луизэ.

Дамыгъэ лъапIэхэр зыхуагъэфэщахэр

КъБР-м и Iэтащхьэ КIуэкIуэ Казбекрэ Урысей Федерацэм и лъэпкъ гвардием Кавказ Ищхъэрэм щиIэ и къудамэм и унафэщI, генерал-лейтенант Захаров Сергейрэ Росгвардием и IуэхущIапIэу КъБР-м щыIэм и зауэлIхэм къэрал саугъэт лъапIэхэр, къулыкъум къыщыхэжаныкIахэм я адэ-анэхэм фIыщIэ тхылъхэр иратащ.

ДИ ЗАУЭЛIХЭМ нобэ къалэн щагъэзащIэ къэралым и шынагъуэншагъэмрэ Донбассым и цIыху мамырхэм къащхьэщыжынымрэ теухуауэ Iуэхугъуэхэр щекIуэкI псэзэпылъхьэпIэ щIыпIэхэм. Урысей Федерацэм и Президент Путин Владимир и унафэкIэ я лIыхъужьыгъэм, хахуагъэм, къимыкIуэту къалэным зэрыпэрытым папщIэ ЛIыгъэм и орденыр хуагъэфэщащ ди республикэм и зауэлIитхум. ЦIыхуитIым «Жылагъуэм я псэукIэр хъумэным къыщигъэлъэгъуа зэфIэкIым папщIэ» медалхэр иратащ.

ЗауэлIхэм я дамыгъэхэр я адэхэм щаритыжым, республикэм и Iэтащхьэм жиIащ: «ПщIэ фхуэтщIу, фэркIэ дыгушхуэу, дзэ къалэн зыгъэзащIэхэм я цIэхэр жыдоIэ. ИкIэщIыпIэкIэ текIуэныгъэ диIэну сохъуахъуэ! Нобэ къулыкъу гугъу езыхьэкI щIалэхэм я унагъуэхэм фIыщIэ яхузощI я шыIэныгъэм, я бынхэм ятеухуауэ къагъэлъагъуэ лIыгъэм папщIэ».

Захаров Сергей къыхигъэщащ зауэлIхэм я къалэныр пылъхьэншэу зэрагъэзащIэр, лIыгъэ къызэрагъэлъэгъуар. «Си гуапэу согъэзащIэ ди къэралым и Президент Путин Владимиррэ Лъэпкъ гвардием и дзэм и унафэщI, армэм и генерал Золотов Николайрэ пщэрылъ къысщащIар. Къытпэщылъ къалэнхэр гугъущ, ауэ ди фIэщ мэхъу ахэр гъэзэщIа зэрыхъунур»! – жиIащ абы.

Гу зылъытапхъэ

КъБР-м и Iэтащхьэм и Администрацэм щолажьэ коррупцэм пэщIэтыным теухуауэ пIэщIэгъуэкIэ цIыхухэр здэпсалъэ хъун телефонхэр: **8(8662) 40-89-70, 40-34-32**.

Спорт пэш яIэнущ

Бахъсэн щIыналъэм хыхьэ ХьэтIохъущыкъуей КъБР-м и Iэтащхьэ КIуэкIуэ Казбек лэжьыгъэ IуэхукIэ щыIащ, абы дэсхэми яхуэзащ. Къуажэдэсхэр нэхъ пасэу щIэлъэIуат курыт школ №1-м спорт пэшыщIэ хуащIыну.

КIУЭКIУЭ Казбек телеграм-каналым щитхащ а школыр республикэм щынэхъыжь дыдэхэм зэращыщыр, 1904 гъэм зэраухуар, РСФСР-м щIыхь зиIэ и егъэджакIуэ КIурашын ТIэхьир и цIэр зэрызэрихьэр. Абы сабий 385-рэ йокIуалIэ, егъэджакIуэ Iэзэхэри щолажьэ.

«Мы школыр спорт пэш хуэныкъуэщ. Нэхъапэм ар 1958 гъэм ящIа унэм хэту щытащ, ауэ кхъахэ зэрыхъуам къыхэкIыу, зэхуащIащ. Абы иужькIэ 1958 гъэм ящIа школым спорт пэш иIакъым. Къэрал программэм хэту, школым и гъунэгъуу щIыпIэ хухахащ футбол ущыджэгу хъууэ, атлетикэ псынщIэм дихьэххэр къекIуалIэу, шахмат, шашкэ джэгукIэм зыщыхуагъасэу. Школым щIэсхэр абыхэм макIуэ, спорт зэхьэзэхуэхэм жыджэру хэтщ. Иужьрей илъэсищым къриубыдэу спорт лIэужьыгъуэ зэмыщхьэмкIэ щIыналъэ, республикэ, урысейпсо зэхьэзэхуэхэм япэ увыпIэхэр къыщахьащ», - къыхигъэщащ КIуэкIуэ Казбек. Iэтащхьэм къуажэдэсхэр къигъэгугъащ щIыналъэ, къуажэ администрацэхэр и дэIэпыкъуэгъуу школым и зыужьыныгъэм дяпэкIэ зэрелэжьынумкIэ.

Зи Iэужьхэр мыкIуэдыжын хэкулI гъуэзэджэ

Iэщнокъуэ Iэмин (1902 - 1961)

Дэтхэнэ цIыхуми и гъащIэр къыгуэхыпIэ имыIэу епхащ ар зыхэпсэукI лъэхъэнэм щекIуэкI Iуэхугъуэхэм, зыщыщ лъэпкъым игъуэт зыужьыныгъэмрэ зыщыпсэу къэралым къикIу тхыдэ гъуэгуанэмрэ. Тхыдэр къэзыгъэщIыр цIыхухэращ. Лъэпкъым, щIыналъэм я тхыдэри абы и цIыхухэм я гъащIэ гъуэгуэхэращ.

КЪЭРАЛЫГЪУЭ зэригъуэтрэ илъэси 100 зэрырикъур мы гъэм зыгъэлъапIэ ди республикэми и тхыдэр зыщIыр абы и цIыхухэращ, Iэнатlэ зэмылIэужьыгъуэхэм я унафэщI щыпкъэу, лэжьыгъэм и къызэгъэпэщакIуэ IэкIуэлъакIуэу щытахэращ. Абыхэм хэлъэтэ гудзакъэу яIамрэ Iуэху зехьэкIэрэ дунейм еплъыкIэу ябгъэдэлъамрэ зыкъомкIэ елъытауэ щытащ ди щIыналъэм а лIэщIыгъуэм къриубыдэу зыIэригъэхьа ехъулIэныгъэхэмрэ ар здынэса лъагапIэхэмрэ. Хэкупсэу зи дунейр зыхьа апхуэдэ цIыхухэм я щапхъэ нэсщ ди республикэм и япэ промышленнэ IуэхущIапIэ иным, Нарткъалэ дэт химкомбинатым (иджыпсту «Стандарт-Спирт» ООО) и япэ унафэщIу щыта, парт, совет лэжьакIуэшхуэ, коммунист пэж Iэщнокъуэ Iэмин Мусэ и къуэм и гъащIэ купщIафIэр (1902 - 1961). Iэщнокъуэм Iуэху зехьэкIэрэ цIыху хэтыкIэу бгъэдэлъар куэдым я гум къинэжащ, блэкIа зэману фIымрэ Iеймрэ къыщызэдэгъуэгурыкIуа, бэлыхьи насып куэди цIыхухэм я нэгу щыщIэкIа лъэхъэнэм и дамыгъэу.

Iэщнокъуэ Iэмин Хьэтуей адыгэ къуажэм къыщалъхуащ лIэщIыгъуэ блэкIам и пэщIэдзэм. Анзор Хьэту и жылэм Iэщнокъуэхэ ящыщу япэу дэтIысхьауэ щытар Iэмин и адэшхуэ Ильяс и адэшхуэ Угъурлыт. И цIэм хуэкIуэпсу, Угъурлы насыпрэ фIыгъуэ куэдрэ къыщыхудэкIуащ жылэм. ЩIэныгъэм и нэхум хуеIэу къэхъуа абы и щIэблэм къахэкIащ дохутыр цIэрыIуэхэр, инженер Iэзэхэр, ухуакIуэ IэкIуэлъакIуэхэр, юрист щыпкъэхэр, егъэджакIуэфIхэр. Апхуэдэу зи IэщIагъэмкIэ зэфIэкIышхуэ зыбгъэдэлъахэм ящыщащ Iэщнокъуэ Iэмин.

Хьэтуей жылэм дэт школыр 1924 гъэм ехъулIэныгъэкIэ къиухри, Iэмин еджэным щыпищащ Ленин еджапIэ къалэ цIыкIум (ЛУГ) епха кооперацэ техникумым. Комсомолец щIалэщIэр еджэнми жылагъуэ Iуэхуми хуэжыджэрт. И ныбжьыр илъэс 24-рэ фIэкIа мыхъуу ар коммунист партым хагъэхьащ икIи абдеж нэхъри нэхъ наIуэ хъуащ абы мэкъумэшымкIэ бгъэдэлъ щIэныгъэр, лэжьыгъэм и къызэгъэпэщакIуэ гумызагъэу зэрыщытри къыдэкIуэу. Япэщыгъуэ Iэщнокъуэр ягъэуващ ВКП(б)-м Джылахъстэней щиIэ щIыналъэ комитетым и секретару. А щIыпIэм лэжьыгъэр щызэтриухуа нэужь, гудзакъэ зиIэ коммунист жыджэр Аруан районым ягъэкIуащ икIи абыи райкомым и секретарь къулыкъур ехъулIэныгъэкIэ щрихьэкIащ.

Тхьэмахуэр къызэрыхуэупсауэ бгъэдэлъ зэхэщIыкIыр куумрэ акъылыфIагъымрэ я фIыгъэ куэд къекIащ Iэщнокъуэм. Илъэсит нэхъ дэмыкIыу абы къыхуагъэфэщащ «Къэббалъкъколхозсоюз» зэгухьэныгъэм и унафэщI къулыкъур икIи къуажэдэсхэр колхозу зэгуэгъэхьэнымкIэ екIуэкI зэщIэхъеенгъэм жыджэру хэтащ, абы и пашэу, Iуэхухэр иунэтIу, жэрдэмыщIэхэр хилъхьэу. Куэд дэмыкIыу Iэмин ягъэуващ Джылахъстэнейм щызэхэт «Коминтерн» колхозым. А илъэсхэм Iэщнокъуэм къигъэлъэгъуащ лэжьыгъэм и къызэгъэпэщакIуэ IэкIуэлъакIуэу, дзыхь къыхуащIа Iэнатlэр езыгъэфIэкIуэ IэщIагъэлI щыпкъэу, гупыр зэщIэзыгъэуIуфэ унафэщI Iэззэу зэрыщытыр. Зи пашэ хозяйствэми ехъулIэныгъэфI куэд зыIэригъэхьащ.

Iэщнокъуэ Iэмин хуэдэ лэжьакIуэ пэж, гумызагъэ хуэмыныкъуэ Iэнатlэ республикэм щыIэтэкъым абы щыгъуэ. Гудзакъэ зиIэ цIыху гуащIафIэхэм сыт хуэдэ лъэхъэни къэралыр яхуэныкъуэщ, дауи, атIэми совет властыр зи лъабжьэ псэукIэщIэр щIэухуэ зэманым апхуэдэхэр уасэ зимыIэт. Зыпэрыт Iэнатlэм лэжьыгъэр къызыхуэтыншэу щызэтригъэува нэужь, Iэщнокъуэр иращащ ВКП (б)-м и Къэбэрдей-Балъкъэр обкомым икIи яIэпщIыкIэ инструктору абы щылэжьащ, иужькIэ партым и обкомым IэщIагъэлIхэмкIэ и къудамэм и унафэщI къалэнхэр къызыхуэтыншэу игъэзэщIэу щытащ.

А псори иджыри и щIэдзапIэ къудейуэ арат коммунист пэжым, адыгэлI нэсым гъащIэм къыпигъэтIылъа Iуэхугъуэ куэдым. Абыхэм къызэщIэуфыдащ гугъуехьхэри ехъулIэныгъэхэри, гуауэхэри лъагапIэщIыIэхэри, гуемыIуэри гулъытэри...

1931 гъэр екIуэкIырт. ГъащIэщIэр жыджэру щауху республикэм нэрылъагъуу зихъуэжырт, зиузэщIырт, зиукъуэдийрт. Iэщнокъуэри, зэрихабзэу, еш жыхуаIэр имыщIэу, пэрытт къыхуагъэфэща Iэнатlэм. Къэрал унафэщIхэм я жэрдэмкIэ ди щIыпIэм щауухуэн хуейуэ къагъэуват ацетонрэ бутилрэ къыщыщIагъэкI спирт заводышхуэ (иджы химкомбинатыр). Iэщнокъуэ Iэмин и гъащIэм теухуауэ архив хъумапIэм щIэлъ дэфтэрхэм зэритымкIэ, а Iуэхугъуэм ехьэлIауэ ар ириджащ а лъэхъэнэм ди щIыналъэм и унафэр зыIэщIэлъа Къалмыкъ БетIал икIи, Iуэхум щыгъуазэ хуищIа нэужь, къыжриIащ а ухуэныгъэр пщэрылъ зыхуэпщI хъуну цIыху зыбжанэ къыхуигъэлъэгъуэну. ПIалъэр къэсри, Iэщнокъуэм къигъэлъэгъуащ а лэжьыгъэмкIэ жэуап зыхьыфыну къыщыхъу цIыхуищ. Къалмыкъыр яхэплъащ къыхуагъэлъэгъуахэм – зыри гунэс щыхъуакъым. Абдежым абы зэуэ унафэ ищIащ а ухуэныгъэр къызэгъэпэщыныр, абы епха Iуэхугъуэ псори зэфIэгъэкIыныр езы Iэщнокъуэм къалэну зэрыхуигъэувымкIэ. ЖыпIэнурамэ, бюром къекIуэлIахэм ящыщ дэтхэнэмкIи, езы Iэщнокъуэри яхэту, а унафэр зыри зыпэмыплъауэ къыщIэкIащ, сыту жыпIэмэ мэкъумэш Iэнатlэм лэжьыгъэхэр къыщызэгъэпэщынымкIэ зэфIэкIышхуэ зыбгъэдэлъ IэщIагъэлIыр иджы промышленнэ ухуэныгъэм хыхьэн хуейти. АтIэми, мыбдежым щыуатэкъым Къалмыкъыр. Абы быдэу и фIэщ хъурт дзыхь хуищI сыт хуэдэ Iуэху къиинри къызыхуэтыншэу зэфIэзыгъэкI, зи пашэу игъэув дэтхэнэ Iэнатlэри езыгъэфIакIуэ Iэщнокъуэ Iэмин къэралпсо мыхьэнэ зиIэ а ухуэныгъэми пыщIа Iуэху псори зэпэщу зэрызэфIихынур. Апхуэдэуи хъуащ.

Iуэху зехьэкIэ екIу зиIэ, зи псалъэм тебгъуэтэж цIыху жыджэру щыт Iэщнокъуэ Iэмин илъэситхум къриубыдэу хузэфIэкIащ жылэщIэу тIысагъащIэ Докшукинэ (иджы Нарткъалэ) къедза губгъуэ нэщIхэм ящыщ зым заводышхуэ къригъэувэн. Зи лъабжьэр 1931 гъэм ягъэтIылъа Химкомбинатыр а лъэхъэнэм къалъытэрт Совет Союзым и апхуэдэ IуэхущIапIэ нэхъ инхэм ящыщу. Илъэсым хуэзэу абы къыщIигъэкIырт спирт декалитр мелуанрэ ныкъуэм щIигъу. Ди республикэми и япэ промышленнэ IуэхущIапIэ инт Iэщнокъуэ Iэмин Мусэ и къуэр зи унафэщIыр. А лIы гуащIафIэм икIи гумызагъэм партым къыхуищIа дзыхь лъагэр нэсу игъэпэжащ. Заводыр щаухуэм, Iэщнокъуэм и жэрдэмкIэ лэжьыгъэм къращэлIауэ щытащ къэралым, хамэ щIыпIэхэм щыщ IэщIагъэлI куэд. Илъэс зыбжанэкIэ екIуэкIащ заводым и ухуэныгъэр. Комбинатым щекIуэкI лэжьыгъэ псори парт унафэ ткIийм щIэтти, ухуэныгъэр яухыху зэпагъэуакъым. Гугъуехьышхуэхэр пылъу яухуащ заводыр. Ухуэныгъэм ехьэлIапхъэ зы пкъыгъуи гъунэгъуу зэрыщымыIэм къыхэкIыу, ахэр щIыпIэщIыпIэхэм къращурэ зэрагъэуIурт. Къапщтэмэ, туфыр шыгу зэщIэщIахэмкIэ Щхьэлыкъуэ къращырт, пхъэр – Инжыджрэ (Къэрэшей-Шэрджэсым) Шарьярэ (Кострома щIыналъэм) щагъэхьэзырырти, мафIэгукIэ къашэрт.

Лъэпощхьэпо куэд пылъу, цIыхум и къарум дэмыхуэн хуэдэу къыпщыхъуу яухуа а спирт заводыр хъуащ зыдащIыхьа щIыпIэр къалэ нэс зыщIахэм. «Нартхэм я къалэ»-кIэ нобэ зэджэ жылэ IумахуэмщIэдзапIэ хуэхъуар 1913 гъэм абы щаухуауэ щыта гъущI гъуэгу станцыращ, дауи. Абы къыкIэлъыкIуащ станцым пэгъунэгъуу лIэщIыгъуэ блэкIам и 20 гъэхэм къызэIуахауэ щыта гъавэ хъумапIэр. Станцым и Iэшэлъашэм «Докшукино»-кIэ еджэу къыщыхъуа жылэ цIыкIури зи щIым тет Къэхъун къуажэ Советым и унафэм щIагъэуват. Жылэм зыужьыныгъэшхуэ щигъуэтар дызытепсэлъыхь 30 гъэхэрщ. Спит заводым и ухуэныгъэр яубла нэужь, абы дащIыхьащ щIыдагъэ хъумапIэ. «Посёлок» цIэр зыгъуэта а жылэ цIыкIум и цIыхухэм къахэзыгъахъуэ щхьэусыгъуэхэм ящыщт щIыпIэм спирт завод щаухуэу зэрыщыщIадзар. Ар зэфIэгъэувэным жыджэру хэтащ щIыналъэм, къэралым я щIалэгъуалэр, хамэ щIыпIэхэм къикIа IэщIагъэлIхэр, лъэпкъ зэмылIэужьыгъуэхэм я лIыкIуэхэр. Апхуэдэурэ, щIыпIэм промышленностым зыщиужьыху, зиузэщIащ жылэ цIыкIуми. IэнатIэщIэхэр къызэIуахыху, абыхэм щылажьэ цIыхухэми я бжыгъэм хэхъуэрт, псэуIуэхушхуэм пэлъэщащ Iэщнокъуэ Iэмин, лэжьакIуэбэр зэкъуигъэувэу, партым къахуигъэув къалэнышIэхэр зэфIэхыным къыхуриджэу. 1936 гъэм и кIэухым комбинатыр зэфIагъэуващ, лэжьэным хуэхьэзыру. АтIэми, СССР-м щылажьэ промышленнэ IуэхущIапIэхэм я сатырхэм абы и цIэр нэсу щыхэувар 1938 гъэм и мэлыжьыхь мазэращ. Ар къыщызэIуах махуэщIым хэтащ Москва къикIа хьэщIэ лъапIэхэри, ди республикэм и унафэщIхэри, гъунэгъу жылэхэм я нэхъыжьыфIхэри.

Нарткъалэ дэт спирт заводым ацетон къыщIигъэкIыу зэтраухуащ СССР-м и ЦIыхубэ Комиссариатым и унафэкIэ икIи советыдзэм хуэлажьэу хуежьащ. Абы и Iуэхухэр апхуэдизу щIэхыу зэтеувати, япэ илъэс ныкъуэм и планыр и пIалъэр къэмысу игъэзэщIауэ щытащ. АбыкIэ, дауи, фIыщIэшхуэ бгъэдэлът абы и унафэщI щыпкъэ Iэщнокъуэ Iэмин. А хэкупсэм и жэрдэмкIэ заводым гулъытэ яхуищIырт къедза жылэхэм: абыхэм щекIуэкI ухуэныгъэхэм хэтт къарукIи мылъкукIи.

Политикэ залымыгъэ къэралым щыщызэрахьа лъэхъэнэр ди тхыдэм и напэкIуэцI фIыцIэхэм ящыщщ. ВластыщIэм и хабзэхэр гурэ псэкIэ къэзыщтауэ абы хьэлэлу хуэлажьэ куэд ихьащ а зэман ткIийм. Политикэ залымыгъэхэм я лъэхъэнэ хьэлъэм и къэхъукъащIэхэр къылъэIэсауэ щытащ пэжыр зи гъуазэу псэу Iэщнокъуэ Iэмини. Зи унафэщI заводым и ухуэныгъэр зэрызэфIэкIар зэрыт дэфтэрхэр иIыгъыу, Iэщнокъуэр Москва кIуащ. КъызэрымыкIуэ лэжьыгъэшхуэр зэфIэзыхыфа IэщIагъэлIым жиIам едэIуа нэужь, а лъэхъэнэм СССР-м ерыскъыпхъэ промышленностымкIэ и цIыхубэ комиссар Микоян Анастас жиIэгъат: «Мы адыгэ щIалэм щIэныгъэфI егъэгъуэтын хуейщ». А псалъэм тету, Докшукинэм къэрамыгъэгъэзэжу, Iэщнокъуэр ягъэкIуауэ щытащ къэралым Ерыскъыпхъэ промышленностымкIэ и министерствэм и нэIэм щIэт, Киев къалэм дэт политехникэ институтым. Зы илъэсым нэблагъэкIэ абы щеджауэ, 1937 гъэм и гъэмахуэкIэм Iэщнокъуэр зэуэзэпсэу ягъэтIысащ, «хэкум и бий», «епцIыжакIуэ» къыфIащри. Налшык къашэжри, тутнакъэщым ирадзащ икIи и Iуэхур НКВД-м ткIийуэ иIыгъыу, илъэситIрэ ныкъуэм нэскIэ гугъуехьрэ хьэзабу куэд ишэчащ. Iэщнокъуэ Iэмин ящыщщ а лъэхъэнэм екIуэкIа политикэ залымыгъэм и бжьым псэууэ къыщIэкIыфахэм, зи щIыхьымрэ зи напэмрэ бэлыхьищэм хэту зыхъумэфахэм, къэралым къриха лейр и спирт заводу тIу щиухуэн хуейуэ. Ар къызыхуэтыншэу зэфIигъэкIа нэужь, Iэмин Воронеж областым щыIэ Грязи къалэми щиухуащ спирт заводышхуэ. Хэку зауэшхуэр къэхьея нэужь, Iэщнокъуэм и нэIэм щIэту а IуэхущIапIэр Свердловск областым ягъэIэпхъуауэ щытащ.

Нэмыцэхэр ди республикэм къыщихьам щыгъуэ Iэщнокъуэм ди щIыналъэм щиухуауэ щыта заводыр къэгъэувыIащ икIи и Iэмэпсымэхэр, станокхэр псори Уралым ирагъэшащ. ИужькIэ, бийр ди щIыналъэм ирахужа нэужь, а щIыпIэ жыжьэм яша Iэмэпсымэхэм зы винт закъуи хэмыщIауэ Нарткъалэ къашэжат. Зыхъумэжыныгъэм и предприятэхэм ящыщу къалъытэ ацетон-бутил заводым и лэжьыгъэр зэтеухуэжын хуейти, 1943 гъэм и гъатхэпэ мазэм Iэщнокъуэр ди республикэм къагъэкIуэжащ, а къалэныр иIэу. Зэрихабзэу, а Iуэхугъуэр абы зэфIигъэкIащ и чэзум икIи къызыхуэтыншэу. Хэку зауэшхуэр екIуэкIыху, заводым лэжьыгъэшхуэ щызэфIахащ. Жэщ-махуэ ямыIэу лажьэрт абы и цIыхухэр, зыхуагъэувыж къалэнхэр ипэ иту ягъэзащIэу. «Социалистическэ Къэбэрдей-Балъкъэр» газетым итхырт: «Iэщнокъуэ Iэмин зи унафэщI Докшукинэ ацетон-бутил заводым стахановец куэд къыщыунэхуащ иужьрей махуэхэм. Псом япэ итщ энергоцехыр, абы къыкIэлъокIуэ механикэ цехыр...»

1946 - 1954 гъэхэм къриубыдэу Iэщнокъуэ Iэмин щылэжьащ къэралым и щIыналъэ зэмылIэужьыгъуэхэм. Бийм зэтрикъута цIыхубэ хозяйствэр и къаруи зэфIэкIи щымысхьу зэтезыгъэувэжахэм ящыщащ ар. СССР-м Ерыскъыпхъэ промышленностымкIэ и министерствэм Iэщнокъуэм теухуауэ абы щыгъуэ къищта унафэхэм итщ «СССР-м и Правительствэм къыщищIа къалэн хэхахэм япкъ иткIэ...», «къэрал унафэр щIыпIэм щыгъэбыдэн зэрыхуейм къыхэкIкIэ...», «IэнатIэм и ныкъусаныгъэхэр игъэкIуэдын, лъэпощхьэпохэр къызэринэкIын щхьэкIэ...» коммунист пашэр Iэмал имыIэу къыхуагъэлъэгъуа щIыпIэхэм кIуэн хуейуэ. И щхьэ Iуэхум япэ къэрал Iуэхур, парт унафэр изыгъэщу псэуа адыгэлI щыпкъэр абдежми къыщикIуэтакъым: дзыхь къыхуащIа IэнатIэхэри къыхуагъэува къалэнхэри зэпэщ ищIащ.

ЛIэщIыгъуэ блэкIам и 50 гъэхэм я кум Iэщнокъуэм къигъэзэжащ щалъхуа щIыналъэм икIи, зэрихабзэу, занщIэу лэжьыгъэм пэрыувэжащ. Аруан щIыналъэм и ухуэныгъэ-монтаж управленэм и пашэу щыту, Iэмин нэхъри зрегъэужь, зрегъэубгъу Докшукинэ спирт заводым. Абы и гъусэу ефIэкIуащ ар зыдэт жылэри. Зыужьыныгъэфl зыгъуэта Докшукинэр РСФСР-м и Совет Нэхъыщхьэм и Президиумымы и унафэкIэ 1944 гъэм хъуауэ щытащ Аруан районым и центр. Iэщнокъуэм и унафэм щIэту яухуауэ щыта а IуэхущIапIэм бгъэдэлъ зэфIэкIыми мыхьэнэшхуэ иIащ а посёлкэр 1955 гъэм къалэ хъуауэ къызэралъытамкIэ. 1957 гъэм Iэщнокъуэм нигъэсащ «Къэббалъкъпромухуэныгъэм» и нэIэм щIэту къалэм къыщрагъэжьа подсобнэ хозяйствэм и ухуэныгъэр. Абы и пашэу щыту, лэжьыгъэ купщIафIэ и къарумрэ акъылымрэ дэкIащ Iэщнокъуэм, къалэм дэс цIыхухэм я гъащIэр егъэфIэкIуэным, щIыпIэм зегъэужьыным хуэгъэпсауэ.

Апхуэдэ лэжьыгъэшхуэ зэфIэзыгъэкIыу псэуа Iэщнокъуэм къэрал гулъыти игъуэтащ. Щэнейрэ абы къыхуагъэфэщауэ щытащ ди республикэм и дамыгъэ нэхъ лъапIэр - КъБАССР-м и Президиум Нэхъыщхьэм къыбгъэдэкI ЩIыхь тхылъыр (абыхэм языхэзыр къыпэкIуат ЩоджэнцыкIу Алий и цIэр зезыхьэ Къэрал драмэ театрыр и жэрдэмкIэ зэраухуам). Iэщнокъуэм апхуэдэу къратащ нэгъуэщI къэрал дамыгъэ лъапIэхэр, щIыхь, фIыщIэ тхылъхэр.

ЛэжьакIуэшхуэм и щIыбагъ сыт щыгъуи къыдэтащ и унагъуэ дахэр. Iэминрэ и щхьэгъусэ Пуцыррэ (ар Урымхэ япхъут) зэдагъуэтауэ щытащ бынитI: Владимиррэ Розалиерэ. Владимир автомобилхэр зэпкърылъхьэнымкIэ IэщIагъэлI Iэзэу, инженер-къэхутакIуэ цIэрыIуэу щытащ. Нарткъалэ дэт курыт школ №1-р къиухри, Киев дэт политехникэ институтым инженер IэщIагъэр щызригъэгъуэтащ. ИужькIэ а унэтIыныгъэмкIэ и щIэныгъэм Москва щыхигъэхъуащ - автомоторнэ щIэныгъэ-къэхутакIуэ институтым и аспирантурэр къиухащ. Техникэ щIэныгъэхэм я кандидат Iэщнокъуэ Владимир илъэс 55-кIэ къэралым и щыхьэрым щыпсэуащ, щылэжьащ. Абы и проекткIэ яухуауэ щытащ Дмитровэ щыIэ автополигоныр.

Розалии щеджащ Киев дэт политехникэ институтым. Инженер-химик IэщIагъэмкIэ щIэныгъэ нэхъыщхьэ иIэу ар япэщIыкIэ щылэжьащ Дзержинск къалэм. Къэбэрдей-Балъкъэрым къигъэзэжа нэужь, Розалие 1969 гъэм къыщыщIэдзауэ илъэс 20-м нэскIэ и унафэщIу щытащ Налшык дэт кооперацэ-ухуэныгъэ техникумым. Адэм и жыджэрагъымрэ гудзакъэмрэ зыхэлъ пхъум и фIыщIэщ а еджапIэм хэпщIыкIыу зиужьауэ, мастерской лъэщхэр иIэу, егъэджакIуэ Iэзэхэмрэ гъэсакIуэ IэкIуэлъакIуэхэмкIэ къызэгъэпэщауэ зэрыщытар.

Жылагъуэм пщIэ лъагэрэ нэмысрэ щиIэу, и зэфIэкIымрэ Iулыджымрэ къалъытэу и гъащIэр ихьащ Iэщнокъуэ Iэмин. И ныбжьыр илъэс 59-рэ фIэкIа мыхъуауэ, 1961 гъэм и дыгъэгъазэм ар зэуэзэпсэу дунейм ехыжащ. Ар щыщIалъхьэжащ и псэм химыхыу илъагъуу щыта и Хьэтуей къуажэм. Iуэхур зи нэгу щIэкIахэм зэрыжаIэжымкIэ, Iэщнокъуэм и дыуэщIым апхуэдизу цIыху куэд къекIуэлIати, япэ дыдэ ит машинэр къуажэкхъэм щынэсам иужьрейр Аргудан иджыри дэлъэдатэкъым...

Iэщнокъуэм и фэеплъыр ноби сакъыу яхъумэ и унагъуэм исахэм къащIэхъуа щIэблэхэм. Абы и гъащIэр щапхъэ нэсщ хэкум къулыкъу пэж хуэщIэнымкIэ, абы и ехъулIэныгъэм щхьэузыхь зыхуэщIынымкIэ. Iэщнокъуэ Iэмин и фэеплъхэм ящыщщ Нарткъалэ химкомбинатым и музейм щыхухаха плIанэпэр. IуэхущIапIэм и администрацэм и унэм и щIыхьэпIэм деж фIэлъ пхъэбгъу иным Iупщlу тетщ абы и цIэр, заводыр зэриухуари Докшукинэ жылэм и лъабжьэр зэригъэтIылъари къыхэщу. Iэщнокъуэ Iэмин Мусэ и къуэм и цIэмкIэ къызэIуех Клименкэ Людмилэ, Сокъур Риммэ, Метлинэ Тамарэ, Яковенкэ Людмилэ сымэ ягъэхьэзыру 1998 гъэм дунейм къытехьа «Зэманымрэ цIыху гъащIэмрэ» тхылъ хьэлэмэтыр. Нарткъалэ химкомбинатыр илъэс 60 щрикъум ирихьэлIэу «Эль-Фа» тхылъ тедзапIэм къыщыдэкIа а лэжьыгъэшхуэм къанэ щымыIэу къыщыгъэлъэгъуащ абы и къэхъукIам, щыIэкIам епха Iуэхугъуэ псори. Лъэпкъ промышленностым и зэфIэувэныгъэм зи гуащIэ куэд езыхьэлIа Iэщнокъуэм и цIэр нобэ зэрехьэ Нарткъалэ и уэрам нэхъыфIхэм ящыщ зым.

Тхыдэм и лъэхъэнэ къэс цIыхум къыхуегъэув къалэнышIэхэр. Хэкум, партым, щалъхуа щIыналъэм и пащхьэ кърегъэува къалэн псори щIыхь пылъу зэфIэзыха щIыху акъылыфIэхэм ящыщщ Iэщнокъуэ Iэмин Мусэ и къуэр. И гъащIэр сыт хуэдэу гугъу къекIуэкIами, ар дапщэщи зыщ зыхуэщIэкъуар: щIыналъэм зегъэужьыныгъэр, дзыхь къыхуащIа IэнатIэр пэжу ехьэкIыныр, и нэIэм щIэт цIыхухэм я псэукIэр егъэфIэкIуэныр. Жэуаплыныгъэ лъагэ зыхищIэу, къэру емыблэжу зыхуэлэжьа республикэм и тхыдэм и Iыхьэ инщ Iэщнокъуэ Iэмин и гъащIэ купщIафIэр. Абы и Iэужьри куэдрэ хэмыгъуэщэн лъэужь нэху яхурехъу ди хэкум къихъуэ щIэблэхэм.

ЖЫЛАСЭ Маритэ.

И малъхъэ Бетрожь Хьэжысмел и гъусэу. *1958 гъэ*

Нарткъалэ спирт заводым и теплъэр. *1954 гъэ*

Лэжьыгъэр зэпыунукъым

«Хэку зауэшхуэм хэкIуэдахэм я фэеплъхэр 2019 - 2024 гъэхэм къриубыдэу къэгъэщIэрэщIэжын» къэрал программэм хиубыдэу тхыдэ мыхьэнэ зиIэ щIэинхэм хабжа куэдыр зыхуей хуагъэзэнущ. Абыхэм ящыщщ Налшык и 9-нэ, 12-нэ курыт еджапIэхэм я пщIантIэхэм дэт зауэм хэкIуэдахэм я кхъащхьэхэр.

БАХЪСЭН щIыналъэм зауэм хэтахэм я фэеплъу 4 щызэрагъэпэщэжынущ. Абыхэм хеубыдэ Бахъсэн къалэм Беслъэнейм и цIэр зезыхьэ и уэрамым, Лениным и проспектымрэ Шыкуэм и уэрамымрэ я зэхэкIыпIэм, Дыгулыбгъуейм Иуаным и уэрамым, Хуитыныгъэм и уэрамымрэ Лазом и цIэр зезыхьэмрэ я зэхэкIыпIэм хуэзэу тет фэеплъ кхъащхьэхэр.

Гъэ кIуам Бахъсэным и цIэр зезыхьэ уэрамым тет курыт школ №7-м гупэкIэ къит фэеплъ кхъащхьэмрэ сынымрэ зыхуей хуагъэзащ Къэбэрдей-Балъкъэрым ЩэнхабзэмкIэ и министерствэмрэ Бахъсэн къалэм и администрацэмрэ зэрызэгурыIуам тету. Лэжьыгъэм текIуэдар щIыналъэ, республикэ бюджетхэм къыхагъэкIащ.

Зауэм хэкIуэдахэм я фэеплъхэр къыщагъэщIэрэщIэжащ Нарткъалэ, Тэрч, Тырныауз, Къэщкъэтау, Прохладнэ, Май, Ново-Ивановскэ, Старэ Шэрэдж, Аргудан, Былым жылагъуэхэми.

ТекIуэныгъэм зи псэр щIэзытахэм хуагъэува фэеплъхэр зыхуей хуэзэу зехьэнымрэ сэкъат зыгъуэтахэр зэгъэпэщыжынымрэ хуэгъэпса лэжьыгъэхэр 2022 гъэр икIыху зэпагъэунукъым.

ШЭРЭДЖ Дисэ.

Дунейм щыхъыбархэр

Я къулыкъухэм токI

Урысейм и щIыналъэхэм ящыщу тхум я унафэщIхэр я къулыкъухэм зэрытекIынур хэIущIыIу ящIащ накъыгъэм и 10-м.

ТОМСК областым и губернатор Жвачкин Сергей, Киров областым и унафэщI Васильев Игорь, Саратов областым ей Радаев Валерий, Марий Эл Республикэм и Iэтащхьэ Евстифеев Александр сымэ махуэ гъунэгъухэм я IэнатIэхэм къыпэрыкIынущ. Рязань областым и унафэщI Любимов Николай жиIащ а къулыкъум тетыну зэрыхуит пIалъэр и кIэм нэсыху фIэкIа зэрымылэжьэжынур, бжьыхьэ дызыхуэкIуэм екIуэкIыну хэхыныгъэхэм и кандидатурэр къызэрыщимыгъэлъэгъуэнур.

ЩIытекIхэм я щхьэусыгъуэхэри зэхуэдэкъым – къапщтэмэ, Васильевым и мурадщ адэкIэ къэрал къулыкъу нэхъ лъагэ пэрыувэну. Мыдрейхэм къыхагъэщащ илъэсипщIым щIигъуауэ я IэнатIэхэм зэрыпэрытыр икIи зи щIалэгъуэхэм гъуэгу иратмэ, нэхъ зэрафIэтэмэмыр.

Хьэпшыр хъерыфIэ

Инджылызым щыщ Кларк Iэдэм илъэсибгъу хъу ипхъу гъэфIэн Алисие игъэгуфIэну иджыблагъэ хьэпшыр дахэ цIыкIу къыхуищэхуащ икIи абы Олли фIащащ.

БгъэщIэгъуэнуи абы зыри хэлъ хуэдэкъым – я бынхэм апхуэдэ саугъэтхэр махуэ къэс жыхуаIэм хуэдэу хуащI адэ-анэхэм. Телъыджэ къыщыхъуар иужькIэщ. Япэу губгъуэм зыгъэпсэхуакIуэ щаша махуэм абы фунт стерлинг минихым нэблагъэ и уасэ дыщэ ахъшэжь щIым къыщIитIыкIащ - зейхэм зэрагъэщIэгъуэнур ямыщIэу абыхэм хьэпшырыр яхуэупсащ 19-нэ лIэщIыгъуэм къагъэсэбэпу щыта дыщэ ахъшэ 15-кIэ.

Iэдэм ахъшэ жьгъейхэр абыхэм фIыуэ хэзыщIыкI IэщIагъэлIым иригъэлъэгъуащ икIи ахэр лIэщIыгъуитIкIэ узэIэбэкIыжмэ ящIауэ зэрыщытым шэч къыщIытрахьэн щымыIэу къыжриIащ абы. Олли зыщыщ каготто-романьолэ лIэужьыгъуэр зэрыцIэрыIуэр сыт жыпIэмэ, абыхэм щIыр кърахъуныр зыхалъхьэ щымыIэу фIыуэ ялъагъу. Апхуэдэу щытми, унагъуэм угъурлы яхуэхъуа мы хьэпшырым хуэдэу хъерыфIэ яхэтауэ къыщIэкIынкъым ар къызытекIахэм.

Нобэ

♦ **УФ-м и Тенджыз ФIыцIэ флотым и махуэщ.** 1783 гъэм тенджыз ФIыцIэм къыщызэрагъэпэщащ Урысей флотыр.

♦ **1913 гъэм** къалъхуащ тхакIуэ, КъБР-м щэнхабзэмкIэ щIыхь зиIэ и лэжьакIуэ **Гъубж Мухьэдин**.

♦ **1924 гъэм** къалъхуащ Урысейм и ЛIыхъужь **Къардэн Уэхьид**.

♦ **1939 гъэм** къалъхуащ УФ-м пщIэ зиIэ и ухуакIуэ, УФ-м пщIэ зиIэ и гъуэгуухуэ, «Мостстрой» ОО-м и генеральнэ директору лэжьа **Джэрыджэ Къанщобий**.

♦ **1965 гъэм** къалъхуащ КъБР-м, Ингушым щIыхь зиIэ я артист **Зеущэ Iэуес**.

♦ **1969 гъэм** къалъхуащ усакIуэ, драматург, УФ-м и драматургхэм я зэпеуэм и лауреат, КъБР-м щIыхь зиIэ и журналист **Къаныкъуэ Заринэ**.

Дунейм и щытыкIэнур

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымкIэ, Налшык пшэр техьэ-текIыу щыщытынущ. Хуабэр махуэм градус 19 – 21-рэ, жэщым градуси 10 - 12 щыхъунущ.

Зыгъэхьэзырар
ЖЬЭКIЭМЫХЪУ Маринэщ.

Лъэпкъ Iущыгъэ:

Уи адэ-анэ яхуэпщI нэмысыр уи бынми къыпхуащIыжынщ.

Зи насыпым и гъукӀэ

Къэхутэгъуейщ цӀыху гъащӀэм и зэхэлъыкӀэр. Ерэ фӀырэ зыщӀэхъуа сабийм гупсысэн щыщӀидзэкӀэ, зы гугъэ гуэр и гум щигъафӀэ мэхъу; балигъыпӀэ иувэмэ, и Ӏуэхур нэхъ къыщикӀыну фӀэщӀымыкӀэ еунэтӀ; итӀанэ къыхиха гъуэгуанэм зэрыпсэун, зэрыунэн, фӀыкӀэ и цӀэр щыжригъэӀэн Ӏэмалхэр къыщигъэсэбэпурэ мэлажьэ. ЩыӀэу къыщӀэкӀынкъым зи къекӀуэкӀыкӀар, зи псэукӀар гъэщӀэгъуэну птхыж мыхъун. Ауэ и насыпщ, узытетхыхьыну цӀыхум гъащӀэр къехъулӀауэ ибжмэ, и насыпри и пщӀэри и псэукӀэмрэ и дуней тетыкӀэмрэ къыдэкӀуамэ.

МЫ тхыгъэр зытеухуа Къардэн Мухьэмэд Чэрим и къуэр апхуэдэхэм ящыщщ. Щалъхуа Ислъэмей жылэшхуэм дэт курыт еджапӀэр къэзыуха щӀалэр хуеджащ къуажэр къэзыухахэ зыхуэныкъуэ ӀэщӀагъэм - КъБКъУ-м и мэкъумэш факультетыр къиухащ. Мухьэмэд Ӏэщ дохутыру къигъэзэжри, а лъэхъэнэм зэфӀэкӀышхуэ зиӀа, япэ дыдэу республикэм мелуанырыбжэ щыхъуа «Красная Кабарда» колхозым илъэс 30-м щӀигъукӀэ ӀэнатӀэ мытыншым щыпэрытащ, абы щыщу илъэсипӀым щӀигъукӀэ Ӏэщ дохутыр нэхъыщхьэу Хьэмащэ хъупӀэм щыӀащ. А илъэсхэм районым и мызакъуэу, республикэми и цӀэр фӀыкӀэ къыщраӀуэу, саугъэт лъапӀэхэр, щӀыхь тхылъхэр къыхуагъэфащэу лэжьащ.

Колхоз лэжьыгъэм къыдэкӀуэу, къуажэдэсхэм я Ӏэщхэми, хуей хъумэ, якӀэлъыплъырт, еӀэзэрт еш зымыщӀэ щӀалэр икӀи и гъащӀэр а ӀэщӀагъэм зэрыхуигъэпсам зэи хущӀегъуэжакъым. Ислъэмейдэсхэм нэмыщӀ нэгъуэщӀ жылэхэм щыщхэми Мухьэмэд и зэфӀэкӀыр здынэсыр ящӀэрти, я Ӏэщ сымаджэ хъуамэ ираджэрт. Иджыщ «ПщӀэнэш уадэр ӀэтыгъуейщӀ» адыгэ псалъэжьыр куэдрэ къыщыдрагъэжейр. Къардэным зэи игу къэкӀакъым здэкӀуэхэм, зи Ӏэщ зыхуигъэхъужам, къызыхуэщӀэна хуейуэ, атӀэ Ӏуэхутхьэбзэр и къалэн нэхъыщхьэм хуэдэу къилъытэу лэжьащ.

ЦӀыху хьэлэлым, гущӀэгъу, нэмыс зыхэлъым пенсэм сыкӀуащ къимыгъанэу, и сэбэп и къуажэхэм ноби яригъэкӀ зэпытщ. Унагъуэ хъарзынэ зэригъэпэщар зыхуей зэрыхуигъэзам къыдэкӀуэу, къыдалъхуахэми защӀигъэкъуэни лъэкӀащ абы. А псори цӀыхум пщӀэ хуэзыгъэщӀ Ӏуэху дахэщ икӀи екӀуу дунейм тет Мухьэмэд и цӀэ фӀыкӀэ раӀуэ и къуажэгъухэми къэзэщӀыхухэми.

Къардэным зыхилъхьэ щымыӀэу фӀыуэ елъагъу еджэнри тхэнри. ЖыпӀэнурамэ, къалэмыр абы и гъащӀэ гъусэщ. Колхозым щыщылэжьа зэманым хущӀыхьэгъуэ зэригъуэту, Мухьэмэд газетым тхэрт. ЗэрыгупсысэмкӀэ Ӏуэхугъуэхэм зэреплъыр, лэжьыгъэр цӀыхум и пщӀэр къэзыӀэту зэрыщытыр къызыхэщ тхыгъэхэр зэман-зэманкӀэрэ ди район, республикэ газетхэм къытехуэрт, колхозхэтхэр игъэлъапӀэрт, игъэгуфӀэрт. Ауэрэ щӀалэм зрищӀыту хужьэу художественнэ тхыгъэхэм икӀи ахэр хъарзынэу къохъулӀэ - абы и рассказхэр газетеджэхэм гъэщӀэгъуэн ящыхъуу, абыхэм къапэджэжу хуожьэри, тхэным нэхъри тогушхуэ. Абы лъандэрэ тхыгъэ куэд къыщыдэкӀащ Къардэным и Ӏэдакъэм - гъащӀэм зыщрихьэлӀа теплъэгъуэхэр я лъабжьэу, езым и гурыгъу-гурыщӀэхэм ятещӀыхьами, щапхъэ хуэхъуахэм ятеухуами.

Мыбдежым къыщыгъэдгъэщыну дыхуейщ Мухьэмэд илъэс 70 хъуауэ «Адыгэ псалъэм» и лъэкӀуэхэм зэрапыщӀар, и тхыгъэхэр яхуиухэр къытрадзэу. Езы газетым Ӏэ щытримыдзаи къэхъуакъым, и зы къыдэкӀыгъуи къимыгъанэу фӀэгъэщӀэгъуэну щӀеджыкӀ.

Школым щыщӀэса зэман лъандэрэ матхэ Къардэныр - абы и усэхэр, очеркхэр, рассказхэр «Баксанский вестник», «Адыгэ псалъэ» газетхэм, «Литературная Кабардино-Балкария», «Ӏуащхьэмахуэ» журналхэм. ЩӀэджыкӀакӀуэхэм псом хуэмыдэу гукъинэж ящыхъуащ «ГъащӀэм утегуплӀэмэ», «Къафэ нэщхъей», «Нэпс» зыфӀища тхыгъэхэр. «Литературная Кабардино-Балкария»-м иджыблагъэ тета, «Сила кафы» зыфӀища рассказыр журналым и редактор нэхъыщхьэ Мамышэ Володя игу ирихьащ, я журналым къытехуа рассказ нэхъыфӀхэм ящыщуи къилъытащ.

Мухьэмэд иджы иӀэкъым щӀэмытхэн щхьэусыгъуэ - пенсионерщ, и зэманыр зэрыхуейуэ къигъэсэбэпыну хуитщ. Уэршэру зэхэсхэми задригъэхьэхыщэркъым - апхуэдэхэм яхэтӀысхьэми, цӀыхур дэзыхьэхын, къыхуэщхьэпэн, купщӀэ зиӀэ хъыбар къазэрыхихыным, ар гъэщӀэгъуэну зэритхыжыным яужь итщ.

И ӀэдакъэщӀэкӀхэр зэхуэхьэсауэ зэрыт тхылъ имыӀэми, Мухьэмэд и къуажэгъухэр дигъэгуфӀащ езым компьютеркӀэ ищӀу къытхуигуэша (куэдым ялъэмыӀэсами) «Ислъэмейр зэрыгушхуэхэр», «ГъащӀэм утегуплӀэмэ», «Малъхъэдис», «Мыщэм сызэрытекӀуар», «Мера жизни» тхылъхэмкӀэ. Ахэр дахэу зэхэлъхьащ, дыгъуасэ къэхъуам хуэдэу, зытетхыхьхэр уи фӀэщ ищӀу апхуэдэщ. Шэч хэлъкъым Къардэным и тхыгъэхэм ущииныгъэ, гъэсэныгъэ мыхьэнэ зэраӀэм икӀи абыхэм цӀыху нэхъыбэ щыгъуазэ хъуамэ, дауи, къахуэщхьэпэнут.

ЩӀалэжкъым Мухьэмэд - накъыгъэм и 9-м илъэс 87-рэ ирикъуащ, ауэ жьы хъуащ псалъэр и гъащӀэмрэ и псэукӀэмрэ пхуехьэлӀэркъым. Ноби зи къару илъ нэхъыжьыфӀым псори дохъуэхъу: тет уи гъащӀэр купщӀафӀэ зыщӀу къыхэпха а гъуэгум, уи тхыгъэ гъэщӀэгъуэнхэмкӀэ иджыри куэдрэ дыбгъэгуфӀэу!

ШЭШЭН Риммэ.
Ислъэмей къуажэ

«Экологие» - «ПсэупӀэ» - «ХэщӀапӀэ»

Ди планетэм тет къэралхэм я нэхъыбапӀэм илъэс къэс накъыгъэм и 12-м къыщызэрагъэпэщ хабзэщ «ЦӀыхухэм экологие щӀэныгъэ егъэгъуэтыным и махуэ» зи фӀэщыгъэ Ӏуэхугъуэхэр. АбыкӀэ унафэ къыщащтауэ щытар ООН-м и Ассамблее Нэхъыщхьэм и зэӀущӀэу Бразилием и къалащхьэ Рио-де-Жанейрэ 1992 гъэм щызэхашарщ.

ТХЫДЭМ къызэрыхэщыжымкӀэ, къэрал унафэщӀхэм «экологие» псалъэр къагъэсэбэпын щыщӀадзар 1866 гъэм иужькӀэщ. Абы лъандэрэ зэман куэд дэкӀами, ЩӀы Хъурейр зэрыщыту къэтщтэнщи, щӀыуэпсыр, зэрыщызэтеувэжышхуи щымыӀэу, щекӀакӀуэ зэпытщ. Ар, ди жагъуэ зэрыхъущи, нэрылъагъущ набдзэгубдзаплъэу абы хущыт дэтхэнэ зым и дежкӀи. Ауэ щыхъукӀи, «экологие» псалъэм пасэрей алыджыбзэм къыщикӀыу щытар «унэ», «псэупӀэ» жыхуиӀэрщ. ИпэжыпӀэкӀи, ЩӀы Хъурейр псэущхьэу абы тес псоми я дежкӀэ, цӀыхухэри дахэту, ди зэхуэдэ хэщӀапӀэщ, дэтхэнэ зыми пэш щхьэхуэ щыдиӀэжу.

АтӀэми, дыкъэзыухъуреихь дунейм и щытыкӀэм ӀупщӀу щыгъуазэ дыхуэзыщӀ, къыщыхъу-къыщыщӀэхэр къыдгурызыгъаӀуэ, абыхэм къарикӀуэнкӀэ хъунум дезыгъэгупсыс щӀэныгъэ куу цӀыхухэм ябгъэдэлъхьэным и мыхьэнэр зэрыинри шэч къызытумыхьэнщ.

Мы Ӏуэхум и къызэгъэпэщакӀуэхэм къызэралъытэмкӀэ, зи гугъу тщӀы дерсхэм хуэдэхэм цӀыхухэр щӀэгъэдэӀуныр ди планетэр шынагъуэншэу къызэтегъэнэным хуэгъэзауэ ирагъэкӀуэкӀ Ӏуэху нэхъ пажэхэм ящыщ зыщ.

Ди къэралыр къэтщтэнщи, Экологие щӀэныгъэхэм я махуэр гъэлъэпӀэн щыщӀадзар 1996 гъэм иужькӀэщ. А илъэсым къыщегъэжьауэ накъыгъэм и 12-м щӀыналъэхэм ит еджапӀэ нэхъыщхьэхэм, курыт школхэм, сабий гъэсапӀэхэм, тхылъ хъумапӀэхэм, щӀэныгъэ институтхэм къыщызэрагъэпэщ хабзэ зэхыхьэхэм щызэхуэсахэр щӀагъэдэӀу дыкъэзыухъуреихь дунейр, щӀыуэпсыр хъумэн зэрыхуейм теухуа щӀэныгъэм щыщ дерсхэм.

КЪУМАХУЭ Аслъэн.

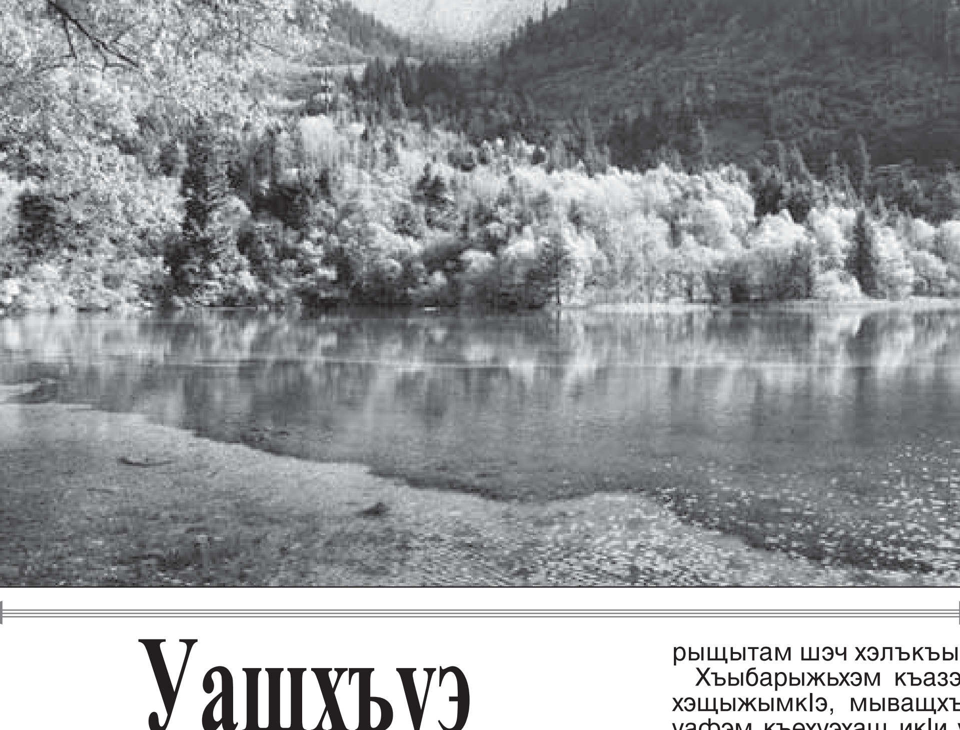

ПцӀым лъакъуэ щӀэбгъэувэмэ...

ГушыӀэ рассказ

Тимирязевым и цӀэр зэрихьэу Мэзкуу дэт мэкъумэш академиер къэзухауэ агроном нэхъыщхьэу сыщылажьэрт ди къуажэм щызэхэт «Къэбэрдей» колхозым. Абы и унафэщӀыр Къуэныжь Жылэбийт.

ЗыкъызыфӀэщӀыжа гуэрт ар, хьэл мыхъумыщӀэ куэди хэлът, ауэ я нэхъыщхьэр мырат: зыгуэр ищӀэу щысу и кабинетым ущӀыхьакӀэ, гу къызэрыплъитэни, и щхьэр къиӀэту къызэроплъыни мы дунейм теттэкъым, и Ӏуэхур зыфӀэмыкӀауэ. И щхьэр егуэхами, къопсалъэмэ, угуфӀэн хуейуэ арат. Ар нэхъыжьхэм дапщэрэ ираӀуэкӀами зыхинэртэкъым. «Сыт фи Ӏуэхуу хэлъыр?» - жиӀэу губжьауэ къыбжьэхэлъэныр бетэмалт. Нэхъ Ӏеижырати, гужьгъэжь къыпхуиӀэ хъурт. Хэт щхьэкӀи гузавэртэкъым - зигъэпащтыхьт, район унафэщӀ жыхуэпӀэхэри кърибзэртэкъым.

Апхуэдэу гъэхэр кӀуэрт, зезыгъэцӀыхужыфыни къытхэкӀыртэкъым. И гум иримыхьын псалъэ закъуэ къыбжьэдэхуамэ ухущӀригъэгъуэжынут. Пэжу, сэ ар къызжьэхэуэртэкъым, сыту жыпӀэмэ губгъуэрат си унэ етӀуанэр, арат махуэр щызгъакӀуэр, жэщыр щыдэкӀуэр нэхъыбэу. Абы ныщыкӀуэ зэзэмызэм дызэхуэзэу арат. Планхэр къызэхъулӀэрти, салъытэрт, япэ увыпӀэр районым сыт щыгъуи щытӀыгъти, республикэ унафэщӀхэм си цӀэр фӀыкӀэ кърамыӀуэу совещанэ щӀагъуэ дэкӀыртэкъым, ауэ зыкъысфӀэщӀыжыртэкъым.

Зы махуэ гуэрым правленэм жыыуэ сыкӀуауэ секретарым деж сыщӀэтт, документ гуэрхэр згъэхьэзыру. Жылэбий деж си Ӏуэхур щызэфӀэкӀауэ, бухгалтер нэхъыщхьэр къэсмэ зыхуэзгъэзэн мурад сиӀэу, етӀуанэ къатым и щхьэгъубжэм сыӀутт, правленэм къыщӀыхьэ закъуэтӀакъуэхэм сахэплъэу. ПыӀэ зэфӀэхьыгъуэ зэман жыхуаӀэм хуэдэт, гъавэ къехьэлӀэжыгъуэм и гуащӀэгъуэти, псори губгъуэм итт. КӀэнтӀорэм щылажьэхэм нэмыщӀ мыбы щыплъагъур мащӀэт.

Арати, щхьэгъубжэм сыздыдэплъым солъагъу «Чайка» машинэ дэгъуэ (блыщӀ гъэхэм хэт иӀэнт апхуэдэ машинэ ехьэжьа!) бжэӀупэм къызэрыӀулъэдар. Машинэм си нэр тедияуэ сыздэщытым, абы къокӀ партым и обкомым и япэ секретарь Мызокъуэ Хьэсэнбий. Си щхьэр кӀэрэхъуащ, си гур хьэжэпхъажэ хъуащ, сщӀэнур сымыщӀэу сыдиящ.

«Езырауэ къыщӀэкӀынкъым, ещхьу арагъэнщ», - жызоӀэ итӀани сигукӀэ, слъэгъуар си фӀэщ мыхъущэу. Си фӀэщ щӀэмыхъури, ар къэкӀуэнумэ, зы махуэкӀэ ипэ иту партым и райкомым хъыбар ирагъащӀэ хабзэу сыщыгъуазэти арат. Я нэхэм щӀыр ямылъагъуу къэсынурэ унафищэ къытхуащӀынут, зыдгъэхьэзырынут, лей жыдмыӀэну ди тхьэкӀумэхэр «яӀуэнтӀэнут», щхьэхъуми игъусэнут, мыбы и закъуэпцӀийщ - жысӀэу лъэданэ синащ. ФӀэщщӀыгъуейт слъагъур, пцӀы хэмылъу.

Зыхуэзмыгъазэу сыщӀэкӀыну сыхуейми сыхунэсыжынутэкъым - дэкӀуеипӀэм сыщыӀущӀэнут. Сыхуэзэмэщэ? Согупсыс.

«УнафэщӀым хъыбар езгъэщӀэнщ, къэмыс щӀыкӀэ, армыхъумэ и напэр текӀынщ», - жысӀэу си гум къилъадэри, сыгузавэу кабинетым зыщӀэздзащ, ауэ жысӀэнӀауи сыхунэсакъым - хьэщӀэр занщӀэу ныскӀэлъыщӀыхьащ. Абы лъэбакъуэ зыбжанэ ичри къызэтеувыӀащ. Сэ хьэщӀэм зэуэ гу къыслъитакъым, бжэ къуагъымкӀэ сыщытти.

Мызокъуэм и гугъауэ къыщӀэкӀынт унафэщӀыр къыпежьэу, сэлам кърихыу, иригъэблэгъэну. Сэри абы сыщыгугъат, ауэ дэнэт.

Ди унафэщӀу плъагъур «къыдэлъэтын» дэнэ къэна, и щхьэр егухауэ матхэри щысщ, уэлэхьи, зэрихабзэу, къыщӀыхьари щайуэ къримыдзэу. ХьэщӀэм, щымыхъужыххэм, нэхъри гъунэгъу зыхуищӀащ. Абыи зыри къикӀакъым. Жылэбий матхэри-матхэ, Мызокъуэр щхьэщытщи-щхьэщытщ.

Согузавэ, пщӀэнтӀэпсыр изокъуэкӀ, сыкъимылъагъуми «къэӀэт уи щхьэр псынщӀэу» къизгъэкӀыу, си Ӏэ-си лъэр хузощӀ. «Тхьэ зыздзу и щхьэр къезмыгъэӀэтрэ мыбы», - жысӀэу си нэр къыщихуауэ, зэ унафэщӀым, зэми хьэщӀэм соплъри сыщытщ.

Пэшыр апхуэдизкӀэ щымщи, Жылэбий зэрытхэ ручкэр «зэрыпсалъэр» зэхыбох. ЕмыкӀушхуэт. Хьэдэгъуэдахэт. Ауэ сыӀэмалыншэт.

Щымыхъужыххэм, схуэшэчыжакъым, «зэрыхъуӀамэ хъунщ» жызоӀэри, унафэщӀым гъунэгъу зыхузощӀри жызоӀэ: «Уи щхьэр къэӀэт, зиунагъуэрэ, мы къэкӀуа хьэщӀэшхуэр къегъэблагъэ». Дэнэ сыкъыщридзэнт!

- Сыт-тӀэ къэкӀуамэ хуэзбгъэщӀэнур, ари лъэӀуакӀуэщ, - жеӀэ Жылэбий а мыхъуну дыдэр, и щхьэр къимыӀэту. - Сужэгъуащ мыхэр, сагъэлажьэркъым, си щӀэщыгъуэ уи гугъэмэ ущоуэ.

- Мыр лъэӀуакӀуэкъым, хьэщӀэщ, хьэщӀэ нэхъ лъапӀэ дыдэщ, - жызоӀэ сыгузавэу. - Партым и обкомым и япэ секретарь ныбжьэгъу Мызокъуэращ.

- Къэбгъуэтам уэлэхьи ущыгушыӀэн зэман, куэд жумыӀэу губгъуэм ихьэ, уи щхьэр къэгъэпцӀэж абыкӀэ, - жеӀэ и щхьэр къимыӀэту ар здэтхэм. - Зэран укъысхуэмыхъу, сэ Налшык щыӀэну совещанэшхуэм зыхузогъэхьэзыр. Ар къэкӀуэнумэ, район псор зэхэзежэу япэщӀыкӀэ си деж къэсынут. Хэт уэ къэбгъэпцӀэн уи гугъэр?! СызэрылӀэжынум хуэдэу сощӀэ ар хъыбарыншэу къызэрымыкӀуэнур. ЩӀэкӀ, щӀэкӀ!

- КъэкӀуащ атӀэ, ухуейухуэмейми, хъыбарыншэу, - жеӀэ хьэщӀэм зыкъызэкъуехри.

- Мы нышэдибэ щысхущӀэмыхьэ дыдэм фи гушыӀэныр си Ӏуэху фи гугъэ?! Зэран фымыхъуу фыщӀэкӀи фылажьэ, - жеӀэ абы итӀани, губжь хэлъу. - СыткӀэ сыхуей сэ мы жыфӀэхэм, си Ӏуэху зэхэзэрыхьам? ФхущӀохьэ фэ. Апрелым и япэ махуэми зыгуэрт.

- Ей, Жылэбий, мы къыпщхьэщытыр плъагъуркъэ, Ӏагъу, къыдэкӀи сэлам ех, зыкъэщӀэж, - жызоӀэ нэхъри гъунэгъуу сыжьэхокӀуатэри.

ХьэщӀэр щытщ зимыгъэхъейуэ, мыдрейм ищӀэнум поплъэри.

- Сыт-тӀэ хуэзбгъэщӀэнур, щрырет тӀэкӀу, - жеӀэ гуих псалъэр.

ТӀэу пкӀэгъуэм Жылэбий ибгъу дыдэм сыкъыщохутэ, зытес шэнтыр фӀыуэ сoудыныщӀэри жызоӀэ:

- Тхьэм щхьэкӀэ уи щхьэр къэӀэти къыдэплъей, къуажэ напэр тумых.

- Уа, си пӀэм щхьэ сыкъипшрэ, уэ нышэдибэ зыгуэр уолъыхъуэ! ЩӀэкӀ икӀэщӀыпӀэкӀэ, армырмэ... - жиӀэри унафэщӀым губжьауэ стӀолым ӀэштӀымкӀэ «сэлам» ирихри къыщылъэтащ.

Нобэр къыздэсым согъэщӀэгъуэж, Жылэбий и щхьэр къыщиӀэтам къаштэу зэрымыдджэлар.

Ӏуэхур зытетыр къызыгурыӀуа Жылэбий «сархъ» жиӀэу къызэфӀэува щхьэкӀэ бзагуэ хъуащ, скульптурэм хуэдэу жащ. ИужькӀэ зыкъиищӀэжри, жьантӀэм къыдэцӀэфтащ.

- Тхьэм щхьэкӀэ къысхуэгъэгъу, Хьэсэнбий Долэтгериевич, къеблагъэ. ИгъащӀэкӀэ си гугъэнтэкъым мыпхуэдэу хъыбарыншэу укъытхуэкӀуэну, - жеӀэ Жылэбий, и фэр пыкӀарэ ищӀэнур имыщӀэу Ӏэрпхъуэру. - Мы жьантӀэмкӀэ къыдыхьи тӀыс, сэ иджыпсту райкомым и япэ секретарым хъыбар езгъэщӀэнщи къэзгъэсынщ.

«Зэ укъэушамэ Алыхьым и шыкурщ, уи пӀэкӀэ сыгузавэурэ цӀыкӀу сыхъуащ, схэщӀам и гугъу сщӀыххэркъым», - жызоӀэ сигукӀэ.

- Хьэуэ, хьэуэ, сыгувэ хъунукъым, гъуэгу сытетщ, гъавэр зэрыӀуфхыжым щыгъуазэ зысщӀыну арат, - жеӀэ Мызокъуэм Ӏэдэбу, зэпӀэзэрыту.

ПцӀы супскӀэ сыт и мыхьэнэ, Мызокъуэр псалъэ мыхъумыщӀэкӀэ ди унафэщӀым ещакъым, егуэуэну си гугъами сыкъэпцӀащ - зишыӀащ...

«Сэ мыбы щысщӀэн щыӀэкъым, кӀэбгъу зысщӀыжмэ нэхъыфӀщ», - жыхуэсӀэу сыкъыщӀэкӀуэсыкӀыжыну яужь сихьат, ауэ хьэщӀэм сыкъигъэувыӀэжащ: «Уэ, Мухьэмэд, къызэтеувыӀэт».

«Дэнэ сыкъыщицӀыхуу пӀэрэ? Собранэм сыкъыщыщыпсэлъахэм гу къыслъитауэ армырамэ сщӀэркъым, - согупсыс, си цӀэр зэрищӀэр згъэщӀагъуэу. - ТӀуми мыхьыр дигъэхьыну арагъэнщ», - жеӀэ сигу темыпыӀэ «ещӀэкъуауэм».

- Дауэ екӀуэкӀрэ фи Ӏухыжыгъуэр? - зыхуегъазэ хьэщӀэм Жылэбий, къыхуигъэкӀуэта шэнтым тӀысин имыдэу.

«Республикэм и колхоз къомым щӀыуэ гектар дапщэ яӀэми, къытрахыр зыхуэдизри мыбы ищӀэнкӀэ, и щхьэм ириубыдэфынкӀэ Ӏэмал иӀэкъым. Апхуэдэу щыхъукӀэ, щӀыуэ диӀэри, гектар къэс къытетхари къытетхынури къыщӀэгъэлъауэ жесӀэнщи, мыхъумыщӀагъэ сщӀар згъэзэкӀуэжынщ», - жыхуиӀэу Жылэбий пцӀы лъагъуэм теувауэ ирещэкӀ.

Къуэныжьым къригъэкӀуэкӀхэм едаӀуэу кабинетыр къыздикӀухьым Мызокъуэм зэрымыарэзыр къигъэлъагъуэу и щхьэр егъэкӀэрахъуэ, «фикцэщ а псори» жыхуиӀэу.

Сэри апщӀондэху соӀущащэ, сыздэкӀуэну къуапэлъапэр къысхуэмыщӀэу, зысхуз-зыспӀытӀу: «УкъыщӀэщащ, тхьэм щхьэкӀэ, нэгъуэщӀ мыхъуми, зы пэж гуэр хэгъэхьэ а пцӀы къомым. Емынэ уз мыгъуэм сызэрихуэу сыкъыщӀыхьат мыбы, си хъыбар егъащӀэ къэтт сэ? ДжэдылӀэм здихьа бабыщым хуэдэ мыхъуамэ арат си Ӏуэхур».

- Ди планхэр проценти 150-кӀэ дгъэзэщӀэнущ, - жиӀэу Жылэбий псэлъэн иуха иужькӀэ, Мызокъуэм си дежкӀэ зыкъегъазэ: - Уэ нэхъ тэмэму къызжепӀэфынщ, Мухьэмэд, фи Ӏуэхур зэрекӀуэкӀыр...

Тэмэмыр жысӀэмэ, унафэщӀым и пцӀыр къыщӀэщынут, жызмыӀэщи - обкомым и япэ секретарыр дауэ къызэрызгъэпцӀэнур? - жысӀэу шэми шхуми сес. Пэжым тезухуащ, дауэ хъунуми сымыщӀэу.

Арати, ди лэжьыгъэр зэрекӀуэкӀым сыхутепсэлъыхьащ, гугъу дезыгъэхьхэми я щхьэфэ сиӀэбащ.

- Мис иджы псори гурыӀуэгъуэщ, аращ унафэщӀ жэуап нэсыр, армыхъумэ... - жиӀэри Мызокъуэр къысщытхъуащ.

- Мыдэ къакӀуэт, ныбжьэгъу КъардэнгъущӀ, - жиӀэри Мызокъуэм жьантӀэмкӀэ сыдишащ. - ТӀысыт мыбдеж, - сегъэлъагъу унафэщӀым и шэнтыр.

СыӀэнкуну, сщӀэнур сымыщӀэу зислъэфыхьами, етӀуанэу унафэ къыщысхуищӀым, сыт сщӀэнт - жьантӀэм сыдыхьэри шэнтым сытӀысащ.

Ӏэджэм си гур жащ, сыӀэнкуну, зыри къызгурымыӀуэу сыздэщысым. Сыкъэтэджыжыну яужь сыщихьэм хьэщӀэм си дамащхьэр иубыдри жиӀащ:

- Уэращ мыбдеж щысыну зыхуэфащэр. Нобэ щыщӀэдзауэ колхозым уриунафэщӀщ. Сынэсыжмэ райкомым и секретарым абы теухуауэ сыкъепсэлъэнщ, - жиӀэщ Мызокъуэми щӀэкӀыжащ. ДыкӀэлъыкӀуэтэну дыщежьэм, ари къытхуидакъым.

- ФыкъыскӀэлъыщӀэмыкӀ, - жиӀэу къытхуищӀа унафэм иужькӀэ дэнэ дыкӀуэнт - тӀури бжэм дынэсри дыдиящ.

Арами, щхьэгъубжэм дыӀуувэри, хьэщӀэр зэрыс машинэр ӀужыжыхукӀэ дыкӀэлъыплъащ. ИужькӀэ тӀури дызэплъыжу кабинетым дыщӀыхьэжащ.

«Уэ-ху-ху, зыри къысщымыщӀу щыщӀэкӀыжакӀэ зыгуэр хъунщ адэкӀэ», - жызоӀэ сигукӀэ.

«Емынэ узым укъыщӀихуат, дэнэ укъиукӀт уэри пщэдджыжь нэмэзым», - жиӀэ хуэдэт Жылэбий и плъэкӀэм.

- Уэращ псори зи лажьэр, къыщыщӀыхьэми хъыбар сыбгъэщӀакъым, къыщызэупщӀми укъыздэӀэпыкъуакъым, - жиӀэри сэ псори къыстрилъхьэжри, си жагъуэ ищӀу щӀидзащ. - ЛӀо, укъызоплъри? ГушыӀауэ аращ Мызокъуэр! Уи фӀэщ хъуауэ ара абы жиӀахэр? КӀуэ губгъуэм, куэдрэ укъызэплъу ущымыту, тщӀэм елъыну, сигъэгузэвэну аращ, - жеӀэри Жылэбий къызобгъэрыкӀуэ.

Сэри, сызыхэта гузэвэгъуэ къомымкӀэ срикъуати, зызмыӀэжьэу пэшыр къэзбгынащ. Ауэ етӀуанэ махуэм партым и райкомым и япэ секретарыр къуажэм къакӀуэри, си «нэчыхьыр» псынщӀэ дыдэу итхри, колхозым и унафэщӀ сыхъуащ.

Уэлэхьи, си Ӏуэхутэм абы и ужькӀэ Жылэбий и щхьэр егухауэ щысыжмэ, дэплъейуэ къэнащ. ИужькӀэ къуажэдэсхэм «Дэплъей» фӀащри, абы къытенауэ си къуэдзэу лэжьащ.

КЪАРДЭН Мухьэмэд.

Уащхъуэ мыващхъуэ кӀанэ

ӀуэрыӀуатэм зы мащӀэ тӀэкӀу хэзыщӀыкӀым зэхихауэ къыщӀэкӀынщ пасэрей адыгэхэм тхьэ щаӀуэкӀэ «Уащхъуэ мыващхъуэ кӀанэ» жаӀэу зэрыщытар. Уащхъуэм (уафэм) къеха мыващхъуэ кӀанэмкӀэ тхьэ соӀуэ жиӀэу арат а тхьэрыӀуэм. Апхуэдэ тхьэрыӀуэм къаруушхуэ щӀэлъу къалъытэрт икӀи абы зэи зыри ебакъуэртэкъым. Сыт-тӀэ, пасэрейхэм а мывэ кӀанэм апхуэдизыпщӀэ хуащӀу щӀыщытар? Мывэр щыӀэхха хьэмэрэ къагупсыса?

МЫВАЩХЪУЭ кӀанэр япэ дыдэ эпосым къыщыхэщыр Сосрыкъуэ иш Тхъуэжьей хуэзэу щигъэунэхуарщ. Абдежым шыр къэпсэлъащ «Уащхъуэ мыващхъуэ кӀанэ, уэ лӀы ухъумэ, сэ шы сыхъунщ!», - жиӀэри. А тхьэрыӀуэр адыгэ хъыбарыжьхэми къахощыж, фӀыуэ зэрылъэгъуаитӀым зэжраӀэу: «Уащхъуэ мыващхъуэ кӀанэ, уэ лӀы ухъумэ, сэ фыз сыхъунщ!».

Мывэр уафэм къызэрехар ящӀэмэ, и плъыфэр яцӀыхумэ, пасэрейхэм я нэкӀэ ялъэгъуащ а мывэр. ИкӀи ар зыщӀыпӀэ щыӀэщ. Абы и жэуапыр къыщыплъыхъуэ хъунущ пасэрей Хьэт къэралыгъуэм и къалащхьэ Хьэтуссэ.

Иджыблагъэ «Адыгэ псалъэ» газетым тетащ лъахэхутэ, тхыдэдж Осташкэ Андрей и Ӏэдакъэ къыщӀэкӀа «Дунейпсо тхыдэм халъхьа пцӀы» тхыгъэшхуэр. А тхыгъэмкӀэ щӀэныгъэлӀым къеӀуатэ пасэрей хьэтхэмрэ нобэрей адыгэхэмрэ зы лъэпкъыу зэрыщытыр, зы къэралыгъуэм зэрызэдисар, зы хэку зэраӀар. Ар къэплъытэмэ, псори зэхуокӀуэж, псори гурыӀуэгъуэ мэхъу.

Пэжу, Тыркум щыӀэ Богёз къалэ и Ӏэшэлъашэм къыщыщӀатӀыкӀыжащ Хьэт къэралыгъуэм и къалащхьэ Хьэтуссэр. Мывэкъалэ километри 6-кӀэ къегъэбыдэкӀа къалащхьэм къыщагъуэтыжащ пщым и уардэ унэр, тхьэунэ 31-рэ, гуэдз гъэтӀылъыпӀэхэр, бэзэрхэр, псэупӀэхэр, утхэр, лъэпкъыжьыр къызэрыунэхуар, къызэрыгъуэгурыкӀуар зытедза гъущӀынэтххэр, хьэтыпщым Мысыр фирхьэун Рамзес ЕтӀуанэм ирищӀылӀа мамыр зэгурыӀуэныгъэр... КъиищынэмыщӀауэ, ӀуэрыӀуатэм къыхэщыж мыващхъуэ кӀанэр!

ЩӀэныгъэлӀхэм я лэжьыгъэр нобэр къыздэсым зэпыуакъым икӀи илъэс 200-м нэблагъауэ а къэхутэныгъэхэр йокӀуэкӀ. Археолог Шахнер Андреас жеӀэ:

- Хьэтуссэ къыщыдгъуэта мыващхъуэр адрейхэм ещхькъым. Ар нэхъ быдэщ. Серпентиниту е нефриту хузогъэфащэ. НобэкӀэ жысӀэфынукъым мывэр мы щӀыпӀэм къыщыщыхута лъэхъэнэри къыздикӀари. Къапщтэмэ, Хьэтуссэ дэт ухуэныгъэхэмрэ къызэтещэща мывэхэмрэ я ныбжь дыдэр зыми ищӀэркъым, ауэ щӀыхъей бжыгъэншэхэм къызэрелар, тхыдэджхэм зэрагугъэм нэхърэ куэдкӀэ зэрынэхъыжьыр наӀуэщ. ИкӀи мы мыващхъуэм тхьэлъэӀу иращӀэкӀыу, нобэрей Къаабэм хуэдэу, мывэм лъэӀэсын папщӀэ, къалащхьэм цӀыхухэр къекӀуалӀэу зэрыщытам шэч хэлъкъым. Хьыбарыжьхэм къазэрыхэщыжымкӀэ, мыващхъуэр уафэм къехуэхащ икӀи узэрелъэӀур къыпхуещӀэ, къару къыпхелъхьэ. Ар Мысырым къэрашауэ, фирхьэунымрэ хьэтыпщымрэ зэращӀылӀа зэгурыӀуэныгъэм щыхьэт техъуэу, Рамзес ЕтӀуанэм и тыгъэу хуэзыгъэфащэхэри щыӀэщ. Ауэ а зэгурыӀуэныгъэ къагъуэтыжам мыващхъуэм теухуауэ зыри иткъым. Хэт ищӀэрэ... Мыващхъуэ зэпэплӀимэм и джабэхэм укъиищу джафэщ, дыгъэм полыд, ущылъэӀэскӀи гуащӀэ гуэр къызэрыпкърыкӀыр зыхыбощӀэ. КъыпфӀощӀ ар зэрымыщӀэкӀэ а щӀыпӀэм къыщыхутауэ, ЩӀым щымыщу.

Хаттолог цӀэрыӀуэ ПхытӀыкӀ Хьэутий зэрыжиӀэмкӀэ, илъэс мини 5-6 ипэкӀэ Хьэт къалащхьэм илъащ мыващхъуэр. Абы и хъыбар зылъэӀэса цӀыхухэр зэпымычу къекӀуалӀэрт Хьэтуссэм: мывэм деж Ӏэщ щаукӀыну, тхьэ щелъэӀуну, лъэӀэсыну щӀэхъуэпсу. Мывэр зыщӀэлъ тхьэунэм щӀыхьэн ипэ къыхуэу, тхьэлъэӀу къэкӀуам зигъэпскӀын, зигъэкъэбзэн хуейт. Абы щыхьэт техъуэ зыгъэпскӀыпӀэхэр мыващхъуэм пэмыжыжьэу къыщыщӀахыжащ. КъищынэмыщӀауэ, тхьэлъэӀум къекӀуэлӀахэм къызэдаша Ӏэщыр тхьэунэм зэрыщӀашэм и сурэт мывэм тедзауэ къыщагъуэтыжащ Хьэтуссэ.

- Муслъымэнхэм зэрыжаӀэмкӀэ, пасэрей цӀыхухэм япэ тхьэ елъэӀупӀэ яхуэзыухуар Ӏэдэм бегъымбарырщ. Дунейпсо псыдзэр къэхъуа нэужь а тхьэ елъэӀупӀэр яфӀэкӀуэдати, етӀуанэр Ибрэхьим бегъымбарым Мэккэм щиухуащ (Къаабэ). Ар къэплъытэмэ, Уащхъуэ мыващхъуэ кӀанэ жыхуэтӀэжыр Ӏэдэм бегъымбарым иухуа япэ тхьэ елъэӀупӀэр армырауэ пӀэрэ жызоӀэ, - етх ПхытӀыкӀым.

ФЫРЭ Анфисэ.

«ЦIыкIухэм дакъыхуоджэ зауэм теухуауэ...»

ТекIуэныгъэм и Махуэшхуэм ехьэлIа Iуэхугъуэ куэд ди къэралым къыщызэрагъэпэщ. Пщэрылъ зыщащIыжкэмкIэ ахэр зэщхьэщыкIмыи, зыхуэунэтIар зыщ - Хэку зауэшхуэм и тхыдэ пэжыр жылагъуэм ялъэгъэIэсыныр, ТекIуэныгъэр къыдэзыха ди лIыхъужьхэм я фэеплъыр хъумэныр. Апхуэдэу ди къэралым щекIуэкIащ «ЦIыкIухэм дакъыхуоджэ зауэм теухуауэ...» зи фIэщыгъэ урысейпсо Iуэхугъуэ дахэр.

УРЫСЕЙМ и щIыналъэ псоми сыхьэт 11-м щIидзэу къыщыхалъхьэ а жэрдэмыр библиотекэхэм щекIуэкIащ. Гуапэу даIыгъащ а гупыжыр Бахъсэн щIыналъэм и библиотекэ лэжьакIуэхэми. Iуэхугъуэм и гупсысэ нэхъыщхьэр 1941 - 1945 гъэхэм екIуэкIа зауэ гуащIэхэм я тхыдэр лъабжьэ зыхуэхъуа тхыгъэхэм макъкIэ къеджэу щIалэгъуалэр егъэджэгъэным, ахэр тхакIуэхэм я Iэдакъэщ IэкIхэм дегъэхьэхыным теухуащ. Илъэситхум щегъэжьауэ илъэс 15-м щIыщIэхьу, щхьэж и ныбжьым теухуауэ щыIэ тхыгъэхэм макъкIэ къеджэным и мызакъуэу, зэхахам тепсэлъыхьыныр, къыхахамрэ зыгъэгупсысамкIэ я ныбжьэгъу цIыкIухэм ядэгуэшэныр - Iуэхугъуэм и къалэн купщIафIэхэм языхэщ. Хьэлэмэтрагъащ. Бахъсэн щIыналъэм и библиотекэм къекIуэлIа сабийхэр нэхъыжьхэм къыхалъхьа проектым пэджэжащ, уебзэм езыхэм я адэшхуэхэм, анэшхуэхэм, унэхъуэщхэм, къуажэгъухэм ятеухуауэ зэхаха хъыбархэмкIи зэIущIэр ягъэдэхащ.

ГурыIуэгъуэщ, иджырей щIэблэм Хэку зауэшхуэм теухуауэ гузэхэщIэ иIэр унагъуэм къримытмэ, нэхъыжьхэм абы щIамыпIыкIымэ, сыт хуэдиз жэрдэми къыхэлъхьэ - мыхьэнэшхуэ зэримыIэныр. Ауэ ди япэ итахэм хуащI IулыджыхэмкIэ щапхъэм щIапIыкI ныбжьыщIэхэм ар занщIэу яхузэплымыгъэувэми, Хэку зауэшхуэм и Iуэхугъуэхэр тэмэму гурыIуэ, абы хэкIуэдахэмрэ псэуу къэзыгъэзэжахэмрэ ятелъ хьэкъыр зыхащIэ. Армырмэ, дауэ къызыгъэгурыIуэнур еджэныгъэм къалэн къыпщищI Iуэхугъуэ дахэм ухыхьэ къудей мыхъуу, ди адэжьхэм ятеухуауэ мыпхуэдэу къэхъукъащIэ ди унагъуэм щыжаIэу зэхэсхащи, сэри си ныбжьэгъухэм садэгуэшэну сыхуейт жызыIэ ныбжьыщIэ гурыхуэхэр зэрыдиIэр? Ар узыщыгуфIыкIын щапхъэ дахэщ.

Библиотекэм и лэжьакIуэхэм цIыкIухэм папщIэ «ЦIыхубзэм я ТекIуэныгъэшхуэр», «Блэкlа илъэс уаехэм я фэеплъыр мыкIуэдыжыныщ», «Фэеплъым и гуащIэр» зыфIаща тхылъ гъэлъэгъуэныгъэ гъэщIэгъуэнхэр къызэрагъэпэщащ. Тхылъхэр сурэтрэ зэбэкI гъэлъэгъуэныгъэм зауэм къратхыкIа письмо щимэхэри хэтт - гъуабжэ хъуа тхылъымпIэхэм ущеплъкIэ, абыхэм нэпсыр тезыгъэлъэдэгъуэ анэхэр, щхьэгъусэхэр, пхъухэр, шыпхъухэр уигу къагъэкIыж...

«ЦIыкIухэм дакъыхуоджэ зауэм теухуауэ...» зи фIэщыгъэ Iуэхугъуэр щIалэгъуалэр хэкупсэу къэгъэтэджыным теухуащ. АбыкIэ жэуаплыныгъэр зыхащIэу араучэ къыщIэкIынт, зэрыщыналъэу сабий 300-м щIигъу абы хэтмэ яфIэфIу зыкъыщIагъэлъэгъуар. Бахъсэн щIыналъэм и библиотекэ нэхъыщхьэм и унафэщI Нэгъуей Радимэ зэрыжиIамкIэ, ныбжьыщIэхэр макъкIэ къеджащ икIи тепсэлъыхьыжащ Митяев Анатолэ и «ЗауэлIым и лъигъэ», Катаев Валентин и «Полкым и къуэ», Воронкэвэ Любовь и «Къалэм къикIа хъыджэбз цIыкIур», Алексеев Сергей и «Махуэе», Богомолов Владимир и «Иван», Дубровин Евгений и «ЩIалэ цIыкIухэр плIыщIрэ зы гъэм», Платонов Андрей и «ЗауэлI цIыкIу» тхыгъэхэм щыщ пычыгъуэхэм.

Iуэхугъуэр дахэу икIи купщIафIэу екIуэкIащ. Ар ди щIыналъэхэм гъэсэныгъэ лэжьыгъэхэм я тещIыкIыпIэ хъуну ди гуапэщ, икIи ди библиотекэ лэжьакIуэхэр къыхуеддэжэну дыхуейт щапхъэ зытехыпхъэ мы IуэхущIафэхэм адыгэ тхакIуэхэм я IэдакъэщIэкIхэми я цIэ къыщраIуэу нэхъыбэрэ къыхалъхьэну.

ШУРДЫМ Динэ.

Дызыпэмыплъа ехъулIэныгъэ

«Кубань-Холдинг» (Павловская) - «Спартак-Налшык» (Налшык) - 0:3 (0:1). Павловскэ станицэ. «Урожай» стадион. Накъыгъэм и 6-м. ЦIыху 800 еплъащ.

Судьяхэр: Хромей (Воронеж), Багдасаров, Габагков (ТIури Владикавказ щыщщ).

«Кубань Холдинг»: Имамов, Бугаев, Цховребов, Белобаев, Михайлов (Шульжевский, 64), Пилиев (Майсултанов. 56), Цимбал, Пацев (Пахлеванян, 64), Козлов, Матюшенкэ, Кожухарь (Малолетов, 83).

«Спартак-Налшык»: Антипов, КIэдыкIуей, Шумахуэ И., Шумахуэ З., Ольмезов, Хьэшыр, Масленников, Ульбашев (Жангиразов, 88), ХьутIэ, ЛIуп (Гугуев, 83), Бэчбо (Белоусов, 86).

Топхэр дагъэкIащ: Хьэшырым, 1 (0:1). Масленниковым, 58 (0:2). ХьутIэм, 90+2 (0:3).

Дагъуэ къыхуащIащ Козловым, Белобаевым, ЛIупым, Антиповым, Бэчбом, Цимбал, Шульжевскэм.

Джэгум къыхахуащ Белобаевыр.

УРЫСЕЙ Федерацэм футболымкIэ и етIуанэ дивизионым и Япэ гупым щекIуэкI зэхьэзэхуэм и 6-м «Спартак-Налшыкыр» Павловскэ станицэм щыIущIащ щыпIэ «Кубань-Холдингым». Турнир таблицэм и ехanэ увыпIэм щыт хэгъэрейхэм япэщIыт мы гъэ джэгугъуэ нэхъ зэрыщIидзэкIрэ зы текIуэныгъэ фIэкIа зыIэрызымыгъэхьэ фа «Кэбэрдей-Балъкъэрым» и футбол командэ нэхъыщхьэр.

ЗэпщIэтыныгъэр гуащIэ зэпыхуным и щыхьэтт абы щIэдзэкIэ хуэхъуар. ДжэгупIэ губгъуэм и кум къыщыщIадзэри жыджэру ипэкIэ яунэтIащ ди щIалэхэм. ЛIупымрэ Бэчбомрэ зэIэпаха топыр хэгъэрейхэм я штрафной ильэдэ Хьэшырым и лъэныкъуэмкIэ къыхатащ. Алан зэ еуэгъуэкIэ ар Имамовым и гъуэм дигъэкIащ.

17-нэ секундыр екIуэкIыу топ къызэрыхудагъэкIам «Кубань-Холдингым» и футболистхэр зыкIи игъэдзыхакъым. ПсынщIэ дыдэу къызэрагъэпэща контратакэм абыхэм ехъулIэныгъэ къахуихьыным зымащIэщ иIэжар. АрщхьэкIэ ди гъуащхьэхъумэхэм Iуэхур угловойкIэ зэщхьэщахащ. АбыкIэ къыхата топым къыкIэлъыкIуа ебгъэрыкIуэныгъэри кIыхьлъыхь хъуащ. ИкIэм-икIэжым Антиповым щытыкIэр и IэмыщIэ ирилъхьащ.

ЕпщыкIуазанэ дакъикъэр екIуэкIыу павловскэдэсхэм бжыгъэр зэхуэдэ ящIыжыну IэмалыфI яIащ. «Спартак-Налшыкым» и футболист зыбжанэм Iэзэу къапекIуэкIа Матюшенкэ штрафноим ихьэри гъуэм еуащ, ауэ абы иутIыпща топыр зымащIэкIэ штангэм блэлъэтащ.

Налшыкдэсхэри иджырей зэIущIэм щытыкIэфIым иту ирихьэлIат. Абыхэм я ебгъэрыкIуэныгъэхэм ящыщ зым къырикIуауэ Ульбашевым угловой къыхихащ. Топыр къызыIэрыхьа Шумахуэ Идар абы щхьэкIэ еуащ, арщхьэкIэ къекIуэкIыр зи нэIэ щIэт хэгъэрейхэм я гъуащхьэтетым ар гугъу демыхьу къиубыдащ. Куэд дэмыкIыу ди щIалэхэр иджыри зэ «Кубань-Холдинг»-м и гъуэм бгъэдыхьащ. Бэчбом къыхыта топым ЛIупыр иныкъуэ еуэри ар лъагэу игъэлъэтащ.

ЗэIущIэм и япэ Iыхьэм хухаха зэманым и кIэухым нэблэгъауэ «Спартак-Налшыкым» и ебгъэрыкIуэныгъэм хэту топыр къыIэрыхьащ хэгъэрейхэм я штрафной ихьэлIэм деж щыт Масленниковым. Игорь лъэщу зэуар Имамовым къиштащ.

КIэух дакъикъэхэм «Кубань-Холдингым»-р нэхъ жыджэр къэхъуащ, уеблэмэ ебгъэрыкIуэныгъэ шынагъуэ зыбжанэ Антиповым и гъуэм къращIылIащ. Хэгъэрейхэм къыхата угловойм иужькIэ топыр ди штрафной зэманкIэ иззрыхьащ. Абы къилъэтыу ар къызыIэрыхьа Матюшенкэ и къару къызэрихькIэ топым еуащ. «Спартак-Налшыкыр» къезыгъэлар гъуащхьэ закъуэрщ.

Куэд дэмыкIыу павловскэдэсхэм иджыри зы IэмалыфI къахукъуэкIащ, япэ Iыхьэр имыух щIыкIэ бжыгъэр зэхуэдэ ящIыжыну. Абыхэм я ебгъэрыкIуэныгъэм хэту топыр къызылъыса Матюшенкэ аргуэру лъэщу Антиповым и гъуэм къеуащ. Абы ди гъуащхьэхъумэр лъэIэсакъым, арщхьэкIэ аргуэру налшыкдэсхэр гъуащхьэм къихъумащ.

Загъэпсэхуу къихьэжа нэужь, «Спартак-Налшыкым» и тепщэныгъэр нэхъ щIигъэбыдащ. Зы ебгъэрыкIуэныгъэм адрейр къыкIэлъыкIуэу зэпыу имыIэу ипэкIэ кIуатэ ди щIалэхэм хэгъэрейхэм къыпагъэувыфын къару ямыIэ хуэдэт.

Джэгур зэрыщIидзэжрэ куэд дэмыкIауэ топыр къызыIэрыхьа ЛIупыр, «Кубань-Холдинг»-м и гъуащхьэхъумэхэм къапекIуэкIри, Имамовым хуэзэнщIэ хъуащ. А махуэм налшыкдэсхэм капитану джэгупIэ губгъуэм къихьа Ислъам зэуар гъуэм имыгъакIуэу угловоймкIэ иригъэунэтIащ гъуащхьэтетым.

58-нэ дакъикъэм джэгум кърикIуэнур наIуэ ищIащ «Спартак-Налшыкыр» етIуанэу къызэрфхэжаныкIам. Хьэшырымрэ Бэчбомрэ хэгъэрейхэм я лъэныкъуэм къахьэса топыр иужьрейм штрайфной ихьэпIэм и закъуэу къыщыхута Масленниковым и лъэныкъуэмкIэ къыхитащ. Игорь абы лъэщу еуащ икIи апхуэдизу жыжьэу щыту топыр гъуэмкIэ къаутIыпщыну пэмыплъа «Кубань-Холдинг»-м и гъуащхьэтетыр и пIэм ижыхьауэ щыту и гъуэр къыхагъэщIащ. Топыр гъуэм и ищхьэ плIанэпэм хуэзэнщIэу дыхьащ - 0:2.

Джэгум хухаха зэман нэхъыщхьэр иухыным куэд къэмынэжауэ налшыкдэсхэм я хьэрхуэрэгъухэр зы цIыхукIэ нэхъ мащIэ хъуащ. Ди щIалэхэм я ебгъэрыкIуэныгъэм хэту ипэкIэ кIуатэ ХъутIэр Белобаевым ириудащ. Абы кърикIуа дагъуэр етIуанэу къызыхущIэкIа хэгъэрейхэм я гъуащхьэхъумэр судьям джэгум къыхихуащ.

Дакъикъэ 90-м къыщIагъуа зэманыр екIуэкIыу зэIущIэм хэлъхьэныгъэшхуэ хуэзыщIа ХъутIэм и кIэн къикIащ. КIэдыкIуей Хьэчим къыхита топыр абы Iэзэу щхьэкIэ гъуэм игъэкIуащ икIи кIэух бжыгъэр 0:3-м хуигъэкIуащ.

Арати, зэIущIэм и пэщIэдзэ дакъикъэр топкIэ къызэрызэIуахам хуэдэу, иужьрей дакъикъэри текIуэныгъэ къахуэзыхьа топкIэ ди щIалэхэм зэхуащIыжащ.

ТIощIрэ ебгъуанэ джэгугъуэм и адрей зэIущIэхэм мыпхуэдэ бжыгъэхэр къарикIуащ: **СКА** (Дон Iус Ростов) - «**Черноморец**» (Новоросийск) - **3:0**, «**ТIуапсы**» (ТIуапсы) - «**ЕсэнтIыгу**» (ЕсэнтIыгу) - **3:0**, «**Ротор-2**» (Волгоград) - «**Биолог-Новокубанск**» (Прогресс) - **1:3**, «**Алания-2**» (Владикавказ) - «**Чайка**» (Песчанокопскэ) - **0:7**, «**Форте**» (Таганрог) - «**Мэшыкъуэ КМВ**» (Псыхуабэ) - **2:1**, «**Дружба**» (Мейкъуапэ) - «**Анжи**» (Мэхъэчкъалэ) - **2:2**, «**Динамо**» (Мэхъэчкъалэ) - «**Легион Динамо**» (Мэхъэчкъалэ) - **3:0**.

КъыкIэлъыкIуэ джэгугъуэр «Спартак-Налшыкым» дыгъуасэ и унэм щригъэкIуэкIащ. Таганрог и «Форте»-мрэ хэгъэрейхэмрэ я зэIущIэр 2:0-у иухащ, ди щIалэхэр хагъэщIауэ. Абы теухуа тхыгъэ ди газетым пщэдей тетынущ.

ЖЫЛАСЭ Замир.

Урысей Федерацэм футболымкIэ и етIуанэ дивизионым и Япэ гупым зэхьэзэхуэр зэрыщекIуэкIыр

Командэхэр	Дж.	Къ.	З.	ФI.	Т.	О.
1. СКА	**27**	**21**	**2**	**4**	**57-14**	**65**
2. «Динамо» Мх.	27	20	5	2	53-10	65
3. «Чайка»	26	18	6	2	69-15	60
4. «Форте»	27	14	9	4	44-26	51
5. «Черноморец»	26	13	5	8	48-30	44
6. «Кубань-Холдинг»	28	12	8	8	36-30	44
7. «Анжи»	27	11	8	8	39-30	41
8. «Легион Динамо»	27	9	9	9	33-25	36
9. «ТIуапсы»	27	11	3	13	34-40	36
10. «Спартак-Налшык»	**26**	**8**	**10**	**8**	**25-22**	**34**
11. «Биолог-Новокубанск»	26	8	8	10	38-38	32
12. «Мэшыкъуэ-КМВ»	27	6	9	12	39-40	27
13. «Динамо» Ст.	26	6	7	13	32-43	25
14. «Дружба»	26	5	10	11	17-34	25
15. «Ротор-2»	27	5	5	17	21-55	20
16. «Алания-2»	28	2	6	20	31-85	12
17. «ЕсэнтIыгу»	**28**	**2**	**4**	**22**	**13-92**	**10**

«Театр» зи фIэщыгъэ дуней телъыджэ

Кавказ Ищхъэрэм щыIэ сабий гъэсапIэхэм я зэпыщIэныгъэм зегъэубгъуным, IэщIагъэ и пIалъэкIэ зэхъуэжэн папщIэ къыхалъхьа егъэджэныгъэ зэдэлэжьэныгъэм ипкъ иткIэ, Лэскэн районым хыхьэ Хьэтуей къуажэм дэт курыт еджапIэм епха сабий гъэсапIэм иджыблагъэ зэIущIэ гъэщIэгъуэн щекIуэкIащ.

«САБИЙХЭМ я театр теплъэгъуэхэм папщIэ зыхуеину фащэхэмрэ хьэпшыпхэмрэ гъэхьэзырын» фIэщыгъэм щIэту екIуэкIа семинарым хэтащ Осетие Ищхъэрэ - Алание Республикэм и Беслъэн къалэм дэт сабий гъэсапIэ №5-м, Лэскэн районым хыхьэ Уэзрэдж къуажэм и курыт школым епхауэ лажьэ сабий гъэсапIэм я егъэджакIуэхэр.

Беслъэн къалэм къикIа гупым театр теплъэгъуэхэр гъэхьэзырынымкIэ я лэжьыгъэр зэрекIуэкIыр утыку кърахьащ. «Колобок», «Теремок» таурыхъхэмкIэ ягъэувыну спектаклхэм «щыджэгуну» гуащэхэмрэ абыхэм къыщагъэсэбэпыну хьэпшыпхэмрэ я IэкIэ ягъэхьэзыращ. ЗэIущIэм хэт дэтхэнэри апхуэдизкIэ Iуэхум дихьэхати, псоми я зэфIэкI а лэжьыгъэм къыщагъэлъэгъуащ икIи яфIэгъэщIэгъуэну таурыхъ лIыхъужьхэм я ролхэр ягъэзэщIащ.

Хьэтуей къуажэм дэт сабий гъэсапIэм и лэжьакIуэхэм театр теплъэгъуэхэм папщIэ ягъэхьэзыра хьэпшып зэхуэмыдэхэм я гъэлъэгъуэныгъэ къызэрагъэпэщащ. IуэхущIапIэм и унафэщI Тохъу Замирэ къыхигъэщащ и нэIэм щIэт гупыр ягури я псэри етауэ IэнатIэм зэрыпэрытыр. «Ди егъэджакIуэхэр хущIокъу сытым дежи я лэжьыгъэм щIэгуэр къызэрыхагъэхьэным, сабийхэм драгъэкIуэкI сыхьэтхэр нэхъ щIэщыгъуэ зэращIыным, махуэ къэс зы щхьэпагъ гуэр а цIыкIухэм зэрырагъэщIэным. Шэч хэлъкъым нобэрей зэIущIэм ди лэжьыгъэр адэкIэ езыгъэфIэкIуэн Iэмал гъэщIэгъуэнхэр зэрыхэтлъэгъуам, ар зэрыдубзыхунум теухуа гупсысэщIэхэм дызэрыхуашам. Лэжьыгъэ и пIалъэкIэ узэхъуэжэным, Iуэху еплъыкIэкIэ узэдэгуэшэным и мыхьэнэр иджыри зэ наIуэ тщыхъуащ. Ар хабзэ тхуэхъуу адэкIи къыпытщэну догугъэ», - жиIащ абы.

ЗэIущIэм хэтахэм къыхагъэщащ сабийхэм я къэухьым зиужьынымкIэ театрым мыхьэнэшхуэ зэригъэзащIэр. МащIэми, езы цIыкIухэм я зэфIэкI зыхалъхьэ, къыщагъэлъагъуэ сыт хуэдэ Iуэхугъуэми ахэр псынщIэу дехьэх, апхуэдэуи езы сабийхэр зэкъуегъэувэ. Нэхъыщхьэращи, джэгукIэ жыпхъэм иту абыхэм ябгъэдэплъхьэ гъэсэныгъэри щIэныгъэри нэхъ тыншу зыхалъхьэ. АбыкIэ, шэч хэмылъу, икъукIэ сэбэп мэхъу «театр» фIэщыгъэр иIэу къыхузэрагъэпэща дуней телъыджэр.

ЩХЬЭЩЭМЫЩI Изэ.

Гупыж зыщIхэр фрагъэблагъэ Налшык къалэм накъыгъэм и 18 - 20-хэм щекIуэкIыну «Кинокавказ-2022» III Кавказ Ищхъэрэ щIалэгъуалэ кинофестивалым хиубыдэу ятыну дерсхэм.

Кинофестивалым фрагъэблагъэ

ФЕСТИВАЛЫМ и продюсер Челикин Артём зэрыжиIэмкIэ, махуищым къриубыдэу хьэщIэхэм Iэмал яIэнущ еджэну, кином теухуа щIэ куэд къащIэну, IэщIагъэм фIыуэ хэзыщIыкIхэм я еплъыкIэкIэ фильмыщIэхэм зыхагъэгъуэзэну. «Кинокавказ» зэхыхьэм зэхуишэсынущ кинематограф Iэзэхэри кино гъуазджэм япэ лъэбакъуэхэр щызычхэри.

Зэхыхьэм къекIуэлIэнухэр зэдэIуэну дерсхэм ящыщщ ВГИК-м кино режиссурэмрэ телевиденэмкIэ и курсым и унафэщI, доцент IэщIагъэм зэрыхурагъаджэмкIэ федеральнэ эксперт Калинин Виталий «О современном и будущем кино» и лекцэр, урыс тхакIуэ-фантаст, сценарист, литературэ редактор, Урысейм и Литераторхэм я зэгухьэныгъэм и сценарнэ секцэм и унафэщI Чекмаев Сергей «Сюжеты и бюджеты: куда податься молодому сценаристу» и мастер-классыр, урыс тхакIуэ-фантаст, сценарист, фантастикэ романхэр, повестхэр, Iуэтэжхэр, сериалхэмрэ документальнэ фильмхэмрэ я сценарийхэр зи Iэдакъэ къыщIэкIа Гравицкий Алексей «Положение на современной сериальной сцене» и лекцэр, урыс кинорежиссёр, актёр, сценарист, продюсер, «Чеченфильм» кинокомпанием и унафэщI, Кавказ Ищхъэрэм кинематографием зегъэужьынымкIэ и фондым и президент Терекбаев Беслъэн «Производство контента на территории Северного Кавказа» и мастер-классыр. Режиссёр, киновед, редактор, документальнэ фильмхэр зи Iэдакъэ къыщIэкIа, сценарист Черджиевэ Индирэ зэхыхьэм щытепсэлъыхьынущ режиссёр Габриадзе Лео «Знаешь, мама, где я был?» и фильмым.

Кинофестивалым къекIуэлIэнухэм фильм 40-м щIигъум еплъыну Iэмал яIэщ. Программэм хэтщ анимацэ, документальнэ фильмхэри.

ТЕКIУЖЬ Заретэ.

ТхылъымпIэ хужь къыщIагъэкI

Мазэ зыбжанэ ипэкIэ и уасэр зэрыдэуеям нэмыщI икIи зэпэубыда хъуа тхылъымпIэ хужьыр къыщIагъэкIыу щыщIадзащ Свердловск областым хыхьэ Туринск къалэм. Абы дэт целлюлозэтхылъымпIэ комбинатым къэралыр зыхуэныкъуэ тхылъымпIэм и процентиблым нэс щащIын хуэдэу дыкъагъэгугъэ.

ТУРИНСК къалэм дэт целлюлозэ-тхылъымпIэ заводым лэжьэн щIидзэжауэ офсет тхылъымпIэ къыщIегъэкI. «Мы мазэм и кIуэцIкIэ 80-рэ зыкъытхуагъэзащ. Ди заводым илъэс 60 хъуауэ къыщIегъэкI зэрытхэ тхылъымпIэ. Абы елэжьын IэщIагъэлIи ди куэдщ, Iэмэпсыми диIэщ. Заводыр тIэкIу зетхьэри, лэжьыгъэр зэтедублэжащ, - жеIэ IуэхущIапIэм и унафэщI Русаков Дмитрий. - ТхылъымпIэ хужь тщIын папщIэ, гипохлорид къыдогъэщхьэпэ. Тамбов къыщытщэху гипохлоридымкIэ хужь дощI целлюлозэр. Лэжьыгъэр зэтедублэжыным сом мелуани 10 - 15 текIуэдащ. Зы мазэм А4 тхылъымпIэ напэм хуэдэ зэрылъ къуту мелуаным нэс къыщIыдогъэкI».

Водородым и перекисыр къэбгъэщхьэпэну нэхъ шынагъуэншэт, ауэ къэралым зэкIэ ар узрикъун хуэдизу къыщыщIагъэкIыркъым. Русаков зэрыжиIэмкIэ, нобэрей IуэхукIэ Туринск дэт заводым и закъуэщ Урысейм тхылъымпIэ хужь къыщыщIэзыгъэкIыр. Водородым и перекисым щыгугъыу еса адрей завод 24-р щытщ, ар зэрамыIэм къыхэкIыу.

ТхылъымпIэм и уасэри езэгърабгъуэщ. НобэкIэ зы къутым ихьыр сом 320-щ. Къанэр зыщ - Туринск дэт заводым и лъэужьым тхылъымпIэ зыщI адрей IуэхущIапIэхэри ирикIуэнырщ.

ЧЭРИМ Марианнэ.

Накъыгъэм и 7-10-хэм Кавказ Ищхъэрэм и щIыналъэхэм тхэквондомкIэ (ВТФ) я зэхьэзэхуэ Налшык къалэ щекIуэкIащ. Абы кърихьэлIащ спортсмен ныбжьыщIэу 300-м нэблагъэ.

Хьэщыкъуей Руслан и зэфIэкIхэм хегъахъуэ

КЪЭБЭРДЕЙ-Балъкъэрым и командэм хэту зэпеуэм щызэуащ «Пять колец» Спортакадемием и гъэсэн Хьэщыкъуей Руслан. НыбжьыщIэ цIыкIум хузэфIэкIащ килограмм 30 зи хьэлъагъхэм я деж домбеякъ медалыр къыщихьын. Абы щхьэкIэ Руслан къыпэщIэта Ставрополь крайм и спортсмен Чернов Александр хигъэщIащ зэIущIэм и бжыгъэр 36:0-у. Уеблэмэ, ди щIалэр и хьэрхуэрэгъум фIыуэ зэрефIэкIым къыхэкIыу, зэпеуэм хухаха зэманыр и кIэм намыгъэсу ар къагъэувыIащ.

Финал ныкъуэ зэIущIэм Руслан щезэуащ Хасавюрт къалэ щыщ Исхаков Мухьэмэд. Зэпеуэм и япэ IыхьитIыр 18:9-уэ Руслан къиихьащ икIи тренерхэм шэч къытрахьэртэкъым, текIуэныгъэр абы зыIэщIигъэкIыну. АрщхьэкIэ, ещанэ Iыхьэм, зыри зэрыщымыгугъауэ, зыкъызэридзэкIыжащ. Зы зэманкIэ набдзагубдзаплъагъэр зыфIэкIуэда Руслан и хьэрхуэрэгъум и удынхэр зытригъэхуащ, зэIущIэри 22:25-уэ иухащ, дагъыстэн щIалэр текIуауэ.

Къыхэдгъэщынщи, Руслан япэм зыхэта зэхьэзэхуэхэм щызэуар килограмм 28-рэ зи хьэлъагъхэм я гупырщ, икIи абыхэм домбеякъ медалитI зэкIэлъхьэужьу къыщихьауэ щытащ. Иджырейр ещанэщ. Ауэ, мы иужьрей зэхьэзэхуэм ар япэу щызэуащ килограмм 30-м нэблагъэ зи хьэлъагъхэм я деж.

Налшык къалэ дэт курыт еджапIэ №4-м и етIуанэ классым щеджэ Хьэщыкъуей Руслан зэхьэзэхуэхэм хуагъэхьэзыр Унэжокъуэхэ Къантемыррэ Абдель-Джэбаррэ.

КЪЭХЪУН Бэч.

Редактор нэхъыщхьэ ЖЫЛАСЭ Заурбэч

Редколлегием хэтхэр:

ЖьэкIэмыхъу Маринэ (унафэщI-редактор), Ширдий Маринэ (унафэщI-редактор), Къаншокъуэ Эллэ (жэуап зыхь секретарь), Къардэн Маритэ, Къумахуэ Аслъэн, НэщIэпыджэ Замирэ, Чэрим Марианнэ, ЩхьэщэмыщI Изэ.

Езыгъэтхахэр

«Адыгэ псалъэ» газетыр КъБР-м и Парламентымрэ Правительствэмрэ ирагъэтхащ (учредителхэр).

КъыдэзыгъэкIхэмрэ редакцэмрэ я хэщIапIэр

360030, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэ, Налшык къалэ, Лениным и уэрам, 5

ТЕЛЕФОНХЭР: редактор нэхъыщхьэм, секретарым - 42-56-19; унафэщI-редакторхэм - 40-48-54, 40-06-33; жэуап зыхь секретарым - 42-22-82; секретариатым - 42-22-66.

КЪУДАМЭХЭМ: политикэмкIэ, жылагъуэмрэ лъэпкъ IуэхухэмкIэ - 42-22-86; къуажэ гъащIэмрэ экономикэмкIэ - 42-57-59; щэнхабзэмкIэ - 42-75-36; егъэджэныгъэмрэ щIэныгъэмкIэ - 40-15-31; хъыбарыщIэхэмрэ спортымкIэ - 42-22-88, 42-60-53, 42-22-89; зэдзэкIакIуэхэм - 42-21-88; корректорхэм - 42-60-27; ЭВМ-м и операторхэм - 42-22-84; компьютер IэнатIэм - 42-26-41; сурэттеххэм - 42-75-78, 42-63-64.

Теддзэ тхыгъэхэм къыщыхьа бжыгъэхэм, къыщаIэта Iуэхугъуэхэм я пэжагъымкIэ ахэр зытхахэм нэсу жэуап яхь. Авторхэмрэ редакцэмрэ я Iуэху еплъыкIэр зэтехуэ зэпыту щыткъым.

Газетыр Iэ тезыдзахэм яхуэхьыныр и пщэ дэлъщ КъБР-м федеральнэ почт зэпыщIэныгъэхэмкIэ и управленэм. Тел.: 76-01-28, 76-01-10

Газетыр 2016 гъэм дыгъэгъазэм и 19-м Печатым и хуитыныгъэр хъумэнымкIэ Къэбэрдей-Балъкъэр щIыналъэ IуэхущIапIэм ПИ №ТУ07-00117-м щIэту ятхащ

Зы илъэсым газетыр 156-рэ къыдокI 12+

«Издательство «Южный регион» ООО-м щытрадзащ. 357600, Ставрополь край, ЕсэнтIыгу къалэ, Никольскэ уэрам, 5-А

Мы къыдэкIыгъуэм елэжьахэщ: жэуап зыхь секретарым и къуэдзэ **ДыщэкI Соня,** *корректорхэу* **Инэрокъуэ Азэмэт** *(2, 3-нэ нап.),* **Нэужьокъуэ Заирэ** *(1, 4-нэ нап.). КомпьютеркIэ газетым и теплъэр ящIащ* **Дол Маринэ, Мэлбахъуэ Анжелэ,** *сурэтхэм елэжьар* **Бицу Жаннэщ.**

Номерыр «Адыгэ псалъэм» и компьютер IэнатIэм щагъэхьэзыращ.

Газетым Iэ традзэн хуейщ сыхьэт 20-м, щытрадзар сыхьэт 20.00-рщ.

Индексыр П 5894 • Тираж 2.041 • Заказ №937